

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke Zondag

Abonnementsprijs : 400 fr. per jaar.

Postcheckrekening Nr 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

DE WETTELIJKE BESCHERMING VAN HET LANDBOEWBEDRIJF

Rede gehouden door Mr Leo LINDEMANS op de plechtige openingszitting van het Vlaams Pleitgenootschap der Balie bij het Hof van Beroep te Brussel, op Zaterdag, 8 december 1956

Sinds enkele jaren wijdt onze wetgever zijn bijzondere aandacht aan de juridische structuur van het Belgische landbouwbedrijf. Diepgaande hervormingen werden in een betrekkelijk korte tijdspanne doorgevoerd : de wet van 7 juli 1951 bezorgde ons een volledig vernieuwd en in menig opzicht ook een gloednieuw pachtregiem, en de wet van 25 juni 1956 op de verplichte ruilverkaveling bracht ons het onontbeerlijk instrument voor een hergroeperen en verbeteren van de bedrijfsgronden. Bovendien zal eerlang het recht van voorkoop in het parlement ter sprake komen (1), en mag verwacht worden dat het recht van overneming van landbouwnalatenschappen een grondige herziening zal te beurt vallen (2).

De bukolische beschouwingen, waarmede het veldwetboek en aanvankelijk het burgerlijk wetboek zich onledig hielden, hebben geleidelijk de plaats moeten ruimen voor meer praktische wetsbepalingen, die zich gaan bekommeren om de structuur van onze bedrijven. De fiskale wetten tot aanmoediging van ruilingen van landeigendommen, en de wet van 16 mei 1900 op de erfregeling der kleine nalatenschappen, ontsproten uit die bezorgdheid, doch lieten het eigendomsrecht en de beschikkingsvrijheid van de in de landbouw betrokken enkelingen haast onaangeroerd. Dit is niet meer het geval met het pachtregiem sinds 1929 en vooral sinds 1951, en nog minder bij ruilverkaveling en recht van voorkoop. Deze hervormingen zijn zo ingrijpend en veelomvattend, dat zij het traditionele kader van het burgerlijk recht in de enge betekenis van de term ontgroeid zijn. Wij staan voor het feit, dat een nieuwe rechtstak gesproten is uit de aloude stam van het burgerlijk recht : de tak van het landbouwrecht. Weldra zal dit rechtsvak op onze universiteiten zijn plaats moeten innemen naast het handelsrecht, het sociaal recht en het nijverheidsrecht.

Die vaststelling hoeft ons niet te verwonderen, wanneer wij even over onze landsgrenzen heen kijken. In de meeste Europese landen ontmoette men reeds voor de jongste wereldoorlog een ver ontwikkelde landbouwwetgeving. Men kan alleen verbaasd staan over de traagheid waarmede wij in dit opzicht onze

buurlanden trachten na te volgen, in acht genomen de achteruitgang in opbrengst en rentabiliteit die onze landbouw sinds decennien op helaas al te duidelijke wijze kenmerkt.

De aanzienlijke stijging van de bevolkingsdichtheid in de loop van de 19de eeuw had voor gevolg, dat steeds minder grond ter beschikking bleef voor de landbouw (3). De Belgische landbouwer wordt tot kopen of pachten gedreven door een ware landhonger, en noodgedwongen worden aldus gronden in een bedrijf ingeschakeld alhoewel dit dikwijls niet te verdedigen is van het standpunt der rationalisatie uit. De grond-schaarste doet dan op haar beurt de grondprijzen stijgen, wat de mogelijkheid uitsluit om van ons groot aantal pachtbedrijven eigenaarsbedrijven te maken. De stijging van de bevolking in onze gewesten bracht ook met zich, dat de inlandse teelten niet meer volstonden voor ons verbruik. Er moest ingevoerd worden van overzee en uit die landen, waar mekanisatie en rationalisatie, vooral dank zij het bestaan van grote bedrijven, tot het uiterste konden doorgevoerd worden. De Vlaamse landbouw, die tot in de 18de eeuw overal als model doorging, was en is nóg een wonder van kleinkunst, maar onze landbouwproduktie kan, gezien de structuur van onze bedrijven, steeds moeilijker de konkurrentie met de vreemde produktie doorstaan, voornamelijk wanneer de boer-producent met hoge kostprijzen en lonen heeft af te rekenen.

De structurele problematiek van de Belgische landbouwbedrijven heeft een dubbel uitzicht : zij raakt zowel de samenstelling van het bedrijf, als de wijze van uitbating. Enerzijds zijn onze landbouwgronden verspreid over een ongemeen groot aantal bedrijven (4), en zijn de bedrijfsgronden per uitbating uiterst versnipperd (5), en anderzijds zijn die gronden in zeer hoge mate pachtgoederen (6). De verbrokkeling van de landbouwgrond wordt of werd algemeen vastgesteld in kontinentaal West-Europa. De bedrijfsversnippering vloeit natuurlijk voort uit de grondverbrokkeling, maar doet zich bovendien voor in Zuid-centraal Europa in de streken van het groot-grondbezit, wanneer de eigenaar zijn gronden niet zelf uitbaat. Het groot aan-

tal pachtgoederen is echter typisch Belgisch. Alleen Engeland en Schotland bereiken nagenoeg dat aantal: 66 % van alle landbouwgrond. Maar Engeland en Schotland kennen geen grondverbrokkeling en bedrijfsversnippering.

Dat wij in hoge mate hebben af te rekenen zowel met grond- en bedrijfsverbrokkeling, als met een overgroot getal pachtgoederen, kenmerkt de structuur van de Belgische landbouw en maakt de tussenkomst van de wetgever tot bescherming van het landbouwbedrijf dubbel moeilijk. Een éénvormige en eenvoudige regeling is niet denkbaar ten opzichte van de kompleksiteit van onze bedrijfstoestanden, die verschillen naargelang de uitbater volledig eigenaar of volledig pachter is van zijn bedrijfsgoederen, ofwel zich bevindt in één van de menigvuldige situaties gelegen tussen die twee uitersten in. Zo kan ruilverkaveling van landeigendommen in ons land meestal geen bevredigende resultaten opleveren, indien zij niet gepaard gaat met een ruilverkaveling van de bedrijven.

De strekking van onze landbouwwetgeving tot bescherming van het bedrijf is dan ook tweeledig. Enerzijds wil men aan de uitbater, die geen eigenaar is van de bedrijfsgoederen, zo groot mogelijke zekerheid geven, dat zijn bedrijf bestendig ter plaats zal kunnen gevestigd blijven, en dat hij in elk geval behoorlijk vergoed zal worden voor de kapitalen die hij in de bedrijfsgoederen zal geïnvesteerd hebben. Hoe groter die bedrijfszekerheid, hoe grotere produktiviteit mogelijk wordt. En anderzijds wil men de samenstelling van de bedrijfsgronden zo rationeel mogelijk inrichten, ten einde grond- en tijdverlies te bestrijden, mechanisatie en planmatige bebouwing in de hand te werken, en grondsanering op grote schaal mogelijk te maken.

Die dubbele bekommernis heeft onze landbouwwetgeving gemeen met de vreemde wetgever. Door een vergelijking van die verschillende wetgevingen, al moet dat werk hier zeer overzichtelijk blijven, wenste ik uit te maken, waar wij in België staan met de wettelijke bescherming van het landbouwbedrijf, en even te onderzoeken wat met dat doel nog kan verwezenlijkt worden.

* * *

Wanneer men de pachters bedrijfszekerheid wil verschaffen, moet de wetgever vooreerst een redelijke *duur van de pachttermijn* voorschrijven. Een landbouwbedrijf kan slechts produktief zijn, wanneer het verschillende bedrijfsjaren voor zich heeft.

De meeste pachtwetgevingen voorzien een minimum-pachttijd, die, behalve in Zweden (7), steeds van openbare orde is. Finland spant de kroon met een minimum-duur van 50 jaar (8), daarna volgen Duitsland (8bis) met 18 jaar voor hofsteden en 9 jaar voor landerijen, Nederland (9) met 12 jaar voor hele bedrijven en 6 jaar voor enkele gronden, Frankrijk (10) en België met 9 jaar, Zweden (7) met vijf jaar, Griekenland (11) met 4 jaar, Zwitserland (12) met drie jaar, en tenslotte Groot-Brittannië (31) met één jaar.

Dergelijke rangschikking, in dewelke ons land weliswaar geen kwaad figuur slaat, leert ons weinig nopens de werkelijke pachttermijn, die voor de pachter gewaarborgd wordt. Veel belangrijker is het te weten, in welke voorwaarden de pacht hernieuwbaar is en op welke wijze tenslotte de pachter kan gedwongen worden de gepachte goederen te verlaten. De Ierse pachtwet van 1881, die lange tijd terecht als voorbeeld werd aangehaald, voorzag een minimum-pachttermijn van 15 jaar, die van rechtswege hernieuwd werd na iedere periode van dezelfde duur behoudens wanbeheer of wanbetaling, en liet bovendien de zittende pachter toe, de pacht over te dragen op een derde zonder tussenkomst van de eigenaar (14). Dergelijk stelsel, zoals

trouwens ook het Fins pachtregiem, is wat te strak voor onze gewesten, waar men dient rekening te houden met de eventualiteit dat de eigenaar de gepachte goederen op een bepaald ogenblik kan nodig hebben voor eigen gebruik of voor dat van zijn naaste bloedverwanten.

Te weinig waarborgen bieden in onze opvatting de Zweedse (7) of Zwitserse (12) wetgevingen, die bij het verstrijken van de reeds korte pachttermijn het hernieuwen van de pacht voor een periode van dezelfde duur eenvoudig overlaten aan de vrije overeenkomst van betrokkenen. Hetzelfde dient gezegd te worden van het Griekse stelsel (15), volgens hetwelk na het verstrijken van de eerste pachtperiode, door stilzwijgende wederinhuring een pacht van onbepaalde duur ontstaat, aan dewelke een einde kan gesteld worden mits eerbiediging van de wettelijke opzegtermijn: aldus was ook ons pachtregiem vóór 1951.

In Frankrijk treedt na de pachtperiode van negen jaar, een nieuwe pacht van onbepaalde duur in, tenzij de eigenaar opzeg gaf voor eigen gebruik; de « tribunaux paritaires » (16), bijzondere rechtskolleges bevoegd in landbouwzaken, onderzoeken niet alleen de oprechtheid van het inzicht van de eigenaar zoals dat thans in België het geval is (17), doch bovendien of hij de nodige beroepsbekwaamheid bezit, behoorlijke lichamelijke gesteltenis en financieel vermogen (18). In Nederland (9) geniet de pachter van rechtswege pachthernieuwing voor een nieuwe periode van gelijke duur, tenzij de pachtkamer (19) deze zou weigeren om een gegronde reden; al duidt de wet deze redenen aan, toch beslist de pachtkamer in feite soeverein over de opportuniteit een pachthernieuwing te weigeren. In Groot-Brittannië (13) wordt de pacht om het jaar van rechtswege hernieuwd; de eigenaar kan de pachter niet tegen zijn wil uitzetten; een opzeg kan slechts gegeven worden in bij de wet limitatief opgesomde gevallen, onder meer voor eigen gebruik en wegens wanbeheer, doch bij verzet van de pachter is de geldigverklaring door de Minister van Landbouw vereist en deze geldigverklaring wordt door de eigenaar slechts bekomen, in de erge gevallen van wanbeheer en andere uitzonderlijke omstandigheden.

Het Belgisch pachtregiem verzekert nagenoeg in dezelfde mate de pachthernieuwing, maar vertoont die eigenaardigheid, dat zij onderworpen is aan zeer nauwkeurige regelen. Daar waar de Franse, Nederlandse en Britse pachtwetgevingen hoofdzakelijk beroep doen op het gezond oordeel van de rechter of van de bestuurlijke overheid, heeft onze wetgever de mogelijkheden van vervroegde opzeg of van opzeg bij het einde van een pachttermijn zorgvuldig beschreven, hierbij onderscheid makend tussen drie verschillende pachtperiodes. De regeling in de drie voornoemde buurlanden laat misschien meer soepelheid toe; maar betekent het steeds een voordeel, dat de toepassing van een wet veranderlijk kan zijn, naar tijd en plaats? Ik geloof, dat de rechtszekerheid die door het Belgisch stelsel in de hand gewerkt wordt, een faktor van belang is, en dat de wet zelf die soepele regeling moet inhouden.

* * *

Een tweede facet van het pachtregiem, dat ik even onder Uw aandacht wens te brengen, is de regeling van de *pachtprijs*. Een gezonde uitbating is onmogelijk, wanneer de pachter willekeurig hoge pachtprijzen zou moeten opbrengen.

Eertijds was de pacht-in-natura algemeen verspreid in onze gewesten. Thans is garfpacht of halfwinning hier zo goed als verdwenen (20), vooral, dunkt me, omdat betaling in natura weinig praktisch is voor de betrokken partijen. Maar er bestaat bovendien een

principeel bezwaar tegen dergelijk pachtregiem, omdat het de tussenkomst van de verpachter in het bedrijf met zich brengt, en dat is in de regel weinig bevorderlijk voor de rationele ontwikkeling van het bedrijf. In het stelsel van de *parceria* in Portugal, van de *mezzadria* in Italië (21), en dikwijls van de *métayage* in Frankrijk (22), speelt de garfpachter de rol van ondergeschikte van de eigenaar of van dezen opzichter.

Het hoeft ons dan niet te verwonderen, dat verschillende wetgevingen ernaar streven de garfpachten te beperken of zelfs te doen verdwijnen. In ons land kan een garfpacht slechts bestaan in de betaling met tenminste drie landbouwprodukten (23), die behoren tot de gewone teelten van de streek of op het pachtgoed gewonnen worden. In Frankrijk mag de eigenaar in principieel niet méér dan $\frac{1}{3}$ van de oogst ontvangen (24) en streeft men de verdwijning van garfpacht na (25). In Finland mogen de werkprestaties, die als pacht bedongen worden, niet uitsluitend in de oogsttijd geleverd worden (26). In Griekenland hebben de agrarische hervormingen tussen 1917 en 1932 de quasi-totale verdwijning van garfpacht meegebracht (27).

Doch anderzijds leeft garfpacht voort in een hernieuwde vorm in het Sovjetrussische kolchozenstelsel. Iets gelijkaardigs ontmoet men in Zuidslavië, waar de oogst verdeeld wordt tussen de uitbater, de eigenaar en het « volkscomité », volgens een barema dat verschilt naargelang de oppervlakte van het pachtgoed, en naargelang de eigenaar al dan niet zelf landbouwer is (28).

Wat de pachtprijs-in-geld betreft, onderscheiden wij drie stelsels. Vooreerst het stelsel der volledige vrijheid, dat in Europa slechts in Portugal nog schijnt te bestaan (29). Vervolgens het stelsel, in hetwelk de pachtprijs vrij tot stand komt, doch onderworpen is aan periodische herzieningen: dit treffen wij aan in Groot-Brittannië, waar de *Agricultural Land Tribunals* om de drie jaar een prijsverhoging of -vermindering kunnen opleggen, hoofdzakelijk op grond van de prijzenfluctuaties (30), in Griekenland wegens de vernieling van de oogst (31), en in België op grond van beide motieven. In Zwitserland (31bis) kan de rechter pachtvermindering toestaan, wanneer de pacht, wegens uitzonderlijke omstandigheden, klaarblijkelijk overdreven is geworden.

Het derde stelsel voorziet reeds een ingrijpen van de openbare overheid bij het tot stand komen van de pachtprijs. In Nederland (32) en in Frankrijk (33) hebben respectievelijk de pachtkamers en de *tribunaux paritaires* erover te waken, dat een redelijke pachtprijs in het pachtkontraakt, dat in zijn geheel aan hun goedkeuring onderworpen moet worden, wordt voorzien; zij zijn ook gelast met de periodische herziening van de pachtprijs, in Frankrijk om de 9 jaar, in Nederland om de 3 jaar, en houden hierbij rekening hoofdzakelijk met de werkelijke opbrengst van het pachtgoed. In Tsjecho-Slowakije (34) bestaat een dubbel maximum, enerzijds een gemiddelde tussen het kadastraal inkomen van het goed en de prijs van het graan, en anderzijds 3 % van de gekapitaliseerde waarde van het goed. In Italië wordt gedacht aan het vastkoppelen van de pachtprizen aan de netto-handelswaarde van het pachtgoed (35). In Zwitserland mogen de oude pachten niet méér bedragen dan op 28 september 1936 en de nieuwe niet méér dan 4 à 4,5 % van de uitbatingsswaarde (« Ertragswert ») (36).

Ongetwijfeld kan de Belgische wetgeving nog te leer gaan in den vreemde, voor het regelen van de pachtprijs bij het ontstaan van de pachtovereenkomst. Wij voelen de noodzaak daartoe thans nog niet aan, omdat de lopende pachten meestal het regiem van het Ministerieel Besluit van 30 mei 1945 ondergingen en dus

wettelijk vastgelegd zijn op de pachtprijs van 1939 plus 40 %. Doch het lijkt geen twiifel, dat onze wetgever weldra zal verplicht worden, het buitenlands voorbeeld te volgen, en de pachtprizen voor de nieuwe overeenkomsten op een of andere wijze te reglementeren.

Men hoeft niet noodzakelijkerwijze het bepalen van de pachtprijs over te laten aan de gerechtelijke of bestuurlijke overheid, en zodoende het eigendomsrecht verder te beperken, dan wellicht verenigbaar is met de bij ons gevestigde opvattingen. Anderzijds lijkt het mij evenmin aangewezen, de pachtprizen te « bevriezen » of vast te koppelen aan de waarde van het pachtgoed, omdat zulke stelsels een haast bestendig herzien van de pachtprizen vergt, indien men billijk wil blijven. Men moet er integendeel naar streven, de pachtprizen vast te koppelen aan verschillende referentieprodukten; het bepalen van die produkten kan men overlaten aan de vrije overeenkomst tussen partijen, binnen de perken van de voorwaarden, die de wetgever zal voorschrijven, bijv. dat het produkten betreft, waarvan de teelt in de betrokken streek gebruikelijk is. In ons land, alsook in Frankrijk (37), bestaat reeds de mogelijkheid, om de pachtprijs uit te drukken in de prijs van referentieprodukten; in Nederland is dat verboden (38). Het is nochtans onloochenbaar, dat dit stelsel steeds een billijke pachtprijs waarborgt, zonder de bezwaren verbonden met garfpacht, met bevriezen van pachtprizen en andere dergelijke stelsels. En meteen keert men terug naar de oerbetekenis van de pachtprijs: het deel van de eigenaar in de werkelijke opbrengst van het pachtgoed.

* * *

De belangrijkste beschikkingen van een pachtwetgeving, althans met het oog op de landbouwproduktiviteit, zijn diegene die de *vergoedingen* regelen die aan de pachter toekomen op het einde van de pachtbezetting. Inderdaad geen pachter kan men redelijkerwijze aansporen tot de uitvoering van verbeteringen van blijvende aard, indien hij niet de zekerheid heeft, dat hij voor de gedane uitgaven volledig zal vergoed worden. En bovendien zal hij, de laatste pachtjaren vooral, het goed verwaarlozen en de grond uitputten. Behalve in Griekenland en in Portugal, bevatten alle Europese wetgevingen allerlei bepalingen omtrent de eindepacht-vergoeding. Hier moet ik uiteraard mijn betoog beperken tot enkele kapitale vaststellingen.

De bijzondere vergoeding wegens staking van bedrijf, ingevolge verkoop van het goed met uitzetting van de pachter, is eerder zeldzaam. Die uitwinningvergoeding bestaat alleen van rechtswege in de Britse wetgeving (39), volgens dewelke de pachter recht heeft op een vergoeding, gelijk aan de pachtprijs van één jaar, en zelfs van twee jaar, indien hij uitzonderlijke schade bewijst; alleen wanneer de uitzetting gerechtvaardigd wordt door het wanbeheer van de pachter, verbeurt deze zijn recht op de uitwinningvergoeding. Ons B.W. artikel 1746 voorziet ook dergelijke uitwinningvergoeding, doch enkel voor het geval waar partijen niets anders bedongen hebben. Ons stelsel, dat ook het Franse is, laat toe dat de pachter reeds bij het afsluiten van het pachtkontraakt aan die vergoeding verzaakt, of dat zij belachelijk laag gesteld wordt (40). In dit opzicht is de Britse wetgeving heelwat verder gevorderd dan de onze.

Wat de regeling van de vergoeding voor uitgevoerde verbeteringen betreft, onderscheidt men vooreerst die wetgevingen, waar de overheid terzake ingrijpt bij het tot stand komen van iedere pachtovereenkomst. In Nederland (41) en in Frankrijk (42) hebben de pacht-

kamers en de tribunaux paritaires tot taak, de ontworpen pachtovereenkomsten desnoods te amenderen, in die zin dat het lot en de vergoeding van verbeteringswerken naar behoren geregeld wordt. In Frankrijk moeten bepaalde beschikkingen in iedere pachtovereenkomst opgenomen worden. In Nederland moet de pachter in principie de eigenaar op voorhand verwittigen van zijn inzicht verbeteringswerken uit te voeren, en hem het bedrag van de vermoedelijke kosten melden; zo de eigenaar zijn instemming weigert, beslist de pachtkamer of de werken al dan niet mogen uitgevoerd worden. Met de toestemming van de eigenaar of van de pachtkamer uitgevoerde werken, geven op het einde van de pachtbezetting aan de pachter recht op vergoeding van de meerwaarde, die het goed in de laatste tien jaar heeft verworven. In Duitsland (42bis) bestaat het «Einheitspachtvertrag» het van overheidswege opgelegd model van iedere pachtovereenkomst.

In Finland (43) komt de overheid helemaal niet tussen, tenzij door een algemene wetsbepaling, die het principie van de vergoeding voor meerwaarde insluit, doch alleen uit hoofde van werken die werden uitgevoerd met de toestemming van de eigenaar. In Zweden (44) kan de pachter verbeteringswerken uitvoeren en voor de meerwaarde vergoed worden, mits toestemming van de eigenaar of van de bestuurlijke overheid.

Het meest genuanceerd zijn de Britse en de Belgische wetgevingen. In Engeland en Schotland bestaan drie reeksen van verbeteringswerken, die uitvoerig in de wet beschreven worden: voor de eerste reeks (45) is de toestemming van de eigenaar vereist, voor de tweede reeks (46) de toestemming van de eigenaar of van de openbare overheid, voor de derde reeks (47) heeft de pachter niemands goedkeuring nodig. Het bedrag van de vergoeding wordt met uitmuntende zorg bepaald, door een uitvoerig berekeningsstelsel, dat hoofdzakelijk berust op twee normen: de tijd verstreken sinds de verbetering werd uitgevoerd en de graad waarin de verbetering haar uitwerking verloren heeft op het einde van de pachtijd (48).

Sinds de wet van 7 juli 1951 evenaren wij nagenoeg het Britse stelsel. Wij maken thans immers het driedubbel onderscheid tussen werken, die slechts kunnen uitgevoerd en vergoed worden, mits toestemming van de eigenaar, (namelijk de beplantingen), werken, die de toestemming van de eigenaar of de goedkeuring van de Vrederechter vergen, (namelijk «gebouwen en werken»), en tenslotte stro, mest, navetten en alle verbeteringswerken, begrepen in het domein van de prijzenvergoeding, voor dewelke de pachter aan niemand vooraf toestemming moet vragen. Ik geloof niet dat ons regiem op dit punt nog voor belangrijke verbeteringen vatbaar is. Wel komt het eerder paradoxaal voor, dat een eigenaar de wegruiming van draineringswerken in geen geval mag eisen wegens de omstandigheid dat zij werden uitgevoerd zonder zijn goedkeuring of deze van de Vrederechter, maar dat de eigenaar anderzijds in dat geval geen vergoeding verschuldigd is voor de meerwaarde die hij geniet (49).

Het is logisch, dat de vergoeding voor meerwaarde aan de pachter slechts dient uitgekeerd te worden op het einde van de pachtbezetting. In Zweden (44) ontvangt de pachter een vergoeding voor meerwaarde dadelijk na de voltooiing van draineringswerken of van de inrichting van een mestvaalt. Dergelijke bepaling is een uniek geval en schijnt mij niet te verzoenen met de gewettigde belangen van de eigenaar; zij zou in ons land bepaald onbillijk zijn, gezien de eigenaars wegens de lange duur van onze pachten in feite werken zouden te bekostigen hebben, die op het

einde van de pachtbezetting geheel of grotendeels zouden gedelgd zijn.

* * *

In het pachtregiem van de goederen, die toebehoren aan openbare besturen, kennen wij een voorkeurrecht van de gevestigde pachter, om de pacht voort te zetten tegen de prijs van het hoogste bod. Maar wij kennen in ons land nog niet het *recht van voorkoop*, dat de pachter toelaat het pachtgoed in te kopen aan de prijs van de meest biedende. Het lijdt geen twijfel, dat dit recht de stabiliteit van de pachtbedrijven verhoogt.

In sommige wetgevingen bestaat het recht van voorkoop niet als aparte rechtsfiguur, maar wordt iedere overdracht van landbouwbedrijfsgoederen onderworpen aan de voorafgaandelijke goedkeuring van de overheid, en deze overheid heeft dan tot taak, aan de pachter de kans te bieden om het goed in te kopen aan de prijs van de meest bidende of zelfs aan een maximumprijs, door die overheid vastgesteld. Dit is het geval in Duitsland (50) en in Nederland (51). In Noorwegen kan een niet-ingezetene van de streek geen landbouwgoed kopen zonder de instemming van de bestuurlijke overheid (52), waardoor niet uitsluitend de zittende pachter, doch alle boeren uit de streek in feite bevoordeligd worden. Onrechtstreeks kan de overdracht van bedrijfsgoederen aan landbouwers in de hand gewerkt worden, door verhoging van het registratierecht bij de verwerving door grondspeculanten; dergelijke maatregel, die o.m. in Italië werd uitgevaardigd (52bis), roept evenwel principiële bezwaren op, vermits hij in de eerste plaats nadeel berokkent aan de verkoper, die — het weze terloops opgemerkt — wellicht zelf landbouwer is.

In Zwitserland (53) bestaat naast het recht van voorkoop voor de familieleden, de pachter, de bedienden en arbeiders van de verkoper, het recht voor ieder belanghebbende om verzet aan te tekenen tegen de verkoop van een onroerend goed, wanneer de koper reeds beschikt over een leefbare landbouwonderneming of handelt uit speculatiezucht, of wanneer de verkoop een bestaand landbouwbedrijf niet leefbaar zou maken.

De Franse wetgeving (54) onderwerpt alle vreemdingen onder bezwarende titel van pachtgoederen aan het recht van voorkoop, met uitsluiting nochtans van de onteigening tot openbaar nut, de verkoop aan bloed- of aanverwanten tot in de derde graad, de verkopen met last van levensonderhoud of lijfrente, de ruilingen en de inbreng in vennootschap. Zij onderscheidt een dubbel voorkeurrecht. Het primair voorkeurrecht komt toe aan de zittende pachter of zijn erfgenamen, indien zij voldoen aan de wettelijke voorwaarden (55); bij verkoop uitterhand kan de pachter het goed inkopen, aan de prijs gesteld door de eigenaar, of wanneer hij met die prijs niet instemt, aan de prijs bepaald, na schatting en onderzoek, door de paritaire rechtbank; bij openbare verkoping kan hij het goed inkopen aan de prijs van de meest biedende. Wanneer van dit primair voorkeurrecht geen gebruik gemaakt wordt kan het secundair voorkeurrecht uitgeoefend worden door iedereen, die landbouwer is van beroep, maar de wet voorziet niet op welke manier men praktisch moet te werk gaan, om van dit secundair voorkeurrecht gebruik te maken, zodat het in menig geval dode letter zal blijven (56).

In ons land, met zijn hoog aantal pachtgoederen, mag men niet zonder de vereiste omzichtigheid het recht van voorkoop invoeren. Het ware ongezond, indien men door het recht van voorkoop als resultaat zou bekomen, dat kapitalen aangewend worden voor de aankoop van grond, dan wanneer zij onmisbaar zijn

voor de verbetering van het bedrijf (57). Dit bezwaar zou kunnen gemilderd worden, indien de overheid goedkoop krediet kon ter beschikking stellen van de pachter, die gebruik maakt van zijn recht van verkoop; maar dan zullen zekere traditionele opvattingen over de omvang van de landbouwbegroting dienen herzien te worden.

Het secundair voorkeurrecht, zoals dat in Frankrijk bestaat, brengt de ongrijmde toestand teweeg, waarin diegene, die er gebruik van maakt, verplicht wordt het goed persoonlijk uit te baten, zodat de zittende pachter moet uitgezet worden, zelfs wanneer die uitzetting niet voorzien was in de oorspronkelijke pacht-overeenkomst (58). De bedrijfszekerheid van een gevestigde pachter in het gedrang brengen, ten bate van een derde, al weze hij dan nog landbouwer, heeft werkelijk geen zin.

Ik kan ook moeilijk een rechtvaardiging vinden voor het drukken of reglementeren van de verkoopprijzen der landbouwgoederen. Aangenomen zijnde dat gans het prachtre regime haast opgedrongen wordt aan de eigenaar, lijkt het billijk, dat de eigenaar tenminste het recht moet overhouden, om bij verkoop van zijn eigendom er de meest voordelige prijs uit op te halen. Men verlieze hierbij niet uit het oog, dat de eigenaars van hoeven en landerijen door de verpachting belangrijke kapitalen ter beschikking van de landbouw stellen tegen een zeer lage rentevoet, namelijk 1 à 1,5 % van de verkoopwaarde van het pachtgoed (59).

Doch onder de dubbele voorwaarde, het voorkeurrecht te beperken tot de zittende pachter of zijn erfgenamen en deze goedkoop krediet te verschaffen, zal het recht van aankoop ongetwijfeld ook in ons land kunnen bijdragen tot de versteviging van de bedrijfszekerheid.

* * *

Men tast in het duister bij het opsporen van de redenen, waarom in ons land méér dan elders in kontinentaal Europa de bedrijven uitgebaat worden door pachters. Men blijft eveneens een volledige verklaring schuldig voor de *verbrokkeling van de bedrijfsgronden*.

Men weet natuurlijk dat de geschapen toestand nauw verband houdt met ons erfstelsel; maar die uitleg is onvoldoende, vermits de graad van de grondverbrokkeling van streek tot streek verschilt, alhoewel hetzelfde erfstelsel er sinds eeuwen werd toegepast. Zulke verschillen zijn duidelijk merkbaar in Italië en trouwens ook in België. Men kan alleen gissen, dat een geheel van sociale, economische en politieke factoren de grondverbrokkeling beïnvloed hebben, doch de studie daarvan moet nog gemaakt worden.

Men dient hier vooral onderscheid te maken tussen de verbrokkeling van de landeigendom en de verbrokkeling van de landpacht. De grond behoort in ons land toe aan een groot aantal eigenaars en wordt bewerkt door een groot aantal bedrijfsleiders; de percelen zijn klein en talrijk, en de spreiding van de percelen is per eigenaar en per pachter aanzienlijk. Het vraagstuk van de verbrokkeling kan dus niet uitsluitend doorgaan als een eigendomsprobleem. In menig land was bij het begin van deze eeuw de landbouwooppervlakte sterk geconcentreerd in handen van groot-eigenaars, doch wanneer deze hun uitgestrekte landerijen niet zelf uitbaten en deze verbrokkelen over een groot aantal pachtbedrijven of grotendeels braak laten liggen, heeft men af te rekenen met een toestand, die voor de landbouw wellicht nog nadeliger is, dan de eenvoudige verbrokkeling van de landeigendom. Van daar een reeks van spectaculaire agrarische hervormingen voor de tweede wereldoorlog door onteigening

en herverkaveling. In Griekenland (60) gebeurde dit door inbeslagneming van alle Turks bezit, in Mexico (61) door inbeslagneming van alle groot-eigendom. In Tsjecho-Slowakije (62) werd de groot-eigendom in beslag genomen voor 27 % en werd de onteigende vergoed voor de rest. In China (63), Spanje (64), Hongarije (65) en Italië (66) werden de onteigenden min of meer integraal vergoed.

De meeste wettelijke maatregelen ter voorkoming van verdere bodemverbrokkeling beperken zich nochtans tot het eigendomsfacet van het probleem, omdat in de meeste landen de pachtverbrokkeling niet zo ernstig is, en ook omdat de bestrijding van de eigendomsverbrokkeling gemakkelijker duurzame resultaten oplevert.

* * *

Door de gewone toepassing van ons *erfstelsel*, dat berust op het beginsel van de evenredige verdeling in natura, kan het niet anders, of de grondverbrokkeling moet groter worden met de jaren. Wel bepaalt ons artikel 832 B.W., dat zoveel mogelijk de verbrokkeling van percelen en bedrijven moet vermeden worden, maar de reeds louter indicatieve waarde van die beschikking (67) wordt totaal ontzenuwd door het vervolg van dat artikel, waarbij wordt aanbevolen aan ieder erfgenaam even veel onroerende goederen van dezelfde aard toe te bedelen.

In geen enkel Europees land treffen wij een erfstelsel aan, dat in de regel een afwijking zou betekenen op het beginsel van de gelijke verdeling. Doch haast overal ontmoet men voorschriften van facultatieve aard, waardoor het toegelaten is één der erfgenamen een groter erfdeel te laten optrekken in natura, op voorwaarde dat de erfflater of de erfgenamen daartoe het initiatief nemen. Het is derhalve duidelijk, dat men terzake eigenlijk meer belang zou dienen te hechten aan de zeden en gebruiken inzake erfopvolging, dan aan de wetsbepalingen.

Onze wetgeving laat erfstellingen over de hand toe, al weze het dan nog in beperkte mate, maar het is een feit, dat daarvan weinig of geen gebruik gemaakt wordt door de landeigenaars in België. Het familiaal onroerend bezit blijft in één hand verenigd, door een opeenvolging van erfstellingen over de hand, op voorwaarde dat deze behoren tot de gevestigde gewoonten. Zeer bekend zijn de «family-settlements» in Groot-Brittannië (68), en de «fideikomisse» in Duitsland (69), waardoor de oudste zoon het voorvaderlijk familiegoed onverdeeld wordt toegewezen, onder last van uitkering van een lijfrente aan de erfgenamen van de jongere liniën. In Frankrijk bestaan nog de overblijfselen van de majoraten uit het Napoleontisch tijdvak, alsook, in sommige streken, de sporen van het eerste-geboorterecht (70). Dat eerste-geboorterecht behoort nog in vele gewesten van Zweden (71) en in Denemarken (71bis) tot de gevestigde traditie.

In de V.S.A. bestaat de zeer verspreide gewoonte, om reeds tijdens het leven één der kinderen op de overneming van het bedrijf voor te bereiden, door een associatie, het «partnership», van vader en zoon (71ter).

Onze wet van 16 mei 1900 op de erfregeling van de kleine nalatenschappen, wou de verbrokkeling van kleine landbouwbedrijven te keer gaan. Maar het is een feit, dat de overnemer van het recht, dat die wet hem verleent, dikwijls slechts gebruik maakt, om de overgenomen goederen nadien broksgewijze en dus voordeliger te verkopen aan de meestbiedenden. Quid leges sine moribus! Die handelwijze wordt ongetwijfeld in de hand gewerkt door het feit dat in ons stelsel

de overnemer de volle prijs van de overname te betalen heeft, en dat hij zijn mede-erfgenamen dadelijk moet vergoeden.

In andere landen is dat niet zo. In Noorwegen laat het «Asaetesrett» de overneming, in principe door de oudste zoon, toe aan de prijs, bepaald door de erflater, of bij gebrek aan testament, aan de prijs bepaald door een deskundige, wiens schatting steeds zeer matig is, vermits hij steunt op de prijzen, die doorgaans door de erfslaters voor een overneming vastgesteld worden (72). Hiermede mag men het Deens stelsel (72a) vergelijken, volgens hetwelk een erflater bij testament onder zijn erfgenamen de overnemer van het bedrijf kan aanduiden, alsook de prijs van de overneming; deze bijzondere erfregeling dient geen rekening te houden met de bepalingen omtrent het voorbehouden gedeelte der nalatenschap. Het «Anerbe-Recht» in Duitsland (73) laat de overneming van elk boerenbedrijf door één der erfgenamen toe aan de bijzondere voorwaarden, door elk van de Länder te bepalen: de prijs overschrijdt zelden de uitbatingswaarde en wordt soms bepaald door de plaatselijke gebruiken, zodat de prijs in feite slechts 1/2, 1/4 of zelfs 1/5 van de handelswaarde kan bedragen (74). Deze gedifferentieerde regeling werd één gemaakt door het «Reichserbhofgesetz» (75) onder het nationaal-socialistisch bewind, doch kwam terug in voege na de jongste wereldoorlog.

Ook in Zwitserland betaalt de overnemer slechts de prijs van de uitbatingswaarde; wanneer deze niet voldoende is de drie vierden van de verkoopwaarde; wordt het overgenomen goed geheel of gedeeltelijk verkocht binnen de 15 jaar na de overneming, dan kunnen de mede-erfgenamen hun deel bekomen in de winst, die de verkoop voor de overnemer betekent (76).

Het Nederlands recht kent geen eigenlijk recht van overneming, maar een erfgenaam kan de verkoop van ieder onroerend goed beletten, door het tegen vergoeding over te nemen (77).

In deze landen maakt men inzake overneming geen onderscheid naar gelang de uitgestrektheid der bedrijven. Integendeel bestaat het recht van overneming in Oostenrijk (78) slechts voor middelmatige bedrijven, in Frankrijk (79) slechts voor kleine en middelmatige bedrijven, en in Italië slechts voor die bedrijven, die volgens de beoordeling van de rechter niet behoorlijk kunnen verdeeld worden (80).

Onze wet van 16 mei 1900, die trouwens niet uitsluitend landbouwnalatenschappen tot voorwerp heeft, is kennelijk ontoereikend. Het recht van overneming zou dienen uitgebreid te worden tot alle landbouwbedrijven, die beantwoorden aan door de wet te bepalen normen van rationele samenstelling. Vervolgens zou de éénheid van het overgenomen bedrijf voor de toekomst moeten gewaarborgd worden. En tenslotte zou de overnemer moeten beschikken, hetzij over goedkoper krediet (81), hetzij over faciliteiten van afbetaling (81bis), ten einde een toepassing van het stelsel op ruime schaal mogelijk te maken.

* * *

De grondverbrokkeling kan ook bestreden worden door de wettelijke *beperkingen van het grondverkeer*.

In verschillende wetgevingen ontmoet men het onvervreemdbaar familiegoed, dat op verklaring van de eigenaar door de wet onaantastbaar wordt gesteld voor beslag, vervreemding en verdeling. Deze rechtsfiguur is ontstaan in de V. S. A. (82), waar de «homesteads» door de federale regeringen als lokmiddel gebruikt werden om de kolonisatie van de Far West in de

tweede helft der 19de eeuw te bevorderen. In Noorwegen bestaat het «Odel»-recht, waardoor het onroerend goed, dat gedurende twintig jaar ononderbroken eigendom was van vader op zoon, onvervreemdbaar kan verklaard worden (83). In Egypte (84), in Tsjecho-Slowakije (84bis) en in Roemenië (84ter) werden alle onroerende eigendommen, die een door de wet bepaalde maximum-oppervlakte niet bereikten, onvervreemdbaar verklaard. In Frankrijk (85), Zwitserland (86), Canada (86bis), Italië (86ter) en Spanje (87) bestaat de mogelijkheid, om bepaalde goederen onvervreemdbaar familiebezit te doen verklaren, al dient gezegd te worden dat daarvan niet altijd veelvuldig gebruik gemaakt wordt (88).

Het onvervreemdbaar familiegoed is niet noodzakelijkerwijze een landbouwbedrijf, en werd door de wetgever niet altijd ontworpen in het belang van de landbouw. In deze rechtsfiguur kan ons alleen de onverdeelbaarheid interesseren. De onvervreemdbaarheid integendeel biedt ernstige bezwaren, waarschijnlijk haast overal, doch in elk geval in ons land, omdat het patrimonium van onze boeren uitsluitend of hoofdzakelijk bestaat uit hun bedrijf en hun bedrijfsgoederen. Men mag immers niet uit het oog verliezen, dat de onaantastbaarheid van dat patrimonium de boer in zekere zin insolvent zou maken, wat zijn handelstransacties zou belemmeren en hem de toegang tot ieder voordelig krediet zou ontzeggen.

Daarnaast bestaat in sommige landen, zoals Nederland en Duitsland, de algemene verplichting om iedere vervreemding of verdeling van landbouwgoederen te onderwerpen aan de goedkeuring van de overheid. Hierover werd reeds gesproken bij het behandelen van het recht van voorkoop. In sommige Duitse gewesten bestaat die verplichting reeds sinds zeer lang, precies met het doel, grondverbrokkeling te vermijden (89). In Noorwegen kan geen landbouwgrond verdeeld worden dan mits goedkeuring van het Provinciaal Landbouwbestuur (89bis).

Tenslotte treft men allerlei normen aan, die door de wet zelf nauwkeurig bepaald worden met datzelfde doel (90). In Zwitserland voorziet de federale wet, dat de kantons minimum-oppervlakten kunnen vaststellen, die bij verdelingen moeten in acht genomen worden (91). In de Italiaanse wetgeving werd het begrip minimum-bedrijf ingeluid (92): de bestuurlijke overheid van ieder streek bepaalt welke de minimum-uitgestrektheid is van een leefbaar bedrijf, en geen landbouwgoed kan verbrokkeld worden bij miskennen van dat minimum. In Denemarken moeten bedrijfsgronden, om verdeelbaar te zijn, voldoen aan een dubbele voorwaarde, te weten enerzijds dat zij een minimum-oppervlakte, schommelend van 7 tot 14 Ha. volgens de kwaliteitscategorie, bereiken, en anderzijds dat zij ofwel een bepaalde hoeveelheid gronden van de beste kwaliteit bezitten ofwel in de grondbelasting voor een bepaalde opbrengst getaxeerd worden (93). De Britse wetgeving in Cyprus bepaalt de minimum-oppervlakte van een perceel op 13 aren, wanneer het bestendig van water voorzien is, en op 26 aren in het tegenovergesteld geval (94). In Frankrijk (95) en in Zwitserland (96) voorzien de wetten op de ruilverkaveling, dat de percelen, gevormd door de ruilverkaveling, niet meer kunnen verdeeld worden, tenzij mits toestemming van de openbare overheid. In Italië (96bis) bestaat een gelijkaardige regeling voor de bedrijfsgronden, die aan de boeren door de bonificatie-wetten werden toegewezen.

In ons land ontbreekt iedere bepaling tot beperking van het grondverkeer. Zelfs onze wet op de verplichte ruilverkaveling belet de verbrokkeling niet van de

bedrijfsgronden, die door ruilverkaveling werden geconcentreerd. Zowel in dit opzicht als wat betreft ons erfstelsel, vertoont onze wetgeving een ernstige leemte. Wij mogen dan nog beschikken over ruilverkaveling, dat werk zal steeds te herbeginnen zijn, zolang wij de bestendige bronnen van grondverbrokkeling niet indijken (97).

* * *

Bijzondere erfregeling en beperking van het goederenverkeer zijn preventieve middelen ter bestrijding van de bodemverbrokkeling. *Ruilverkaveling* is het heelkundig ingrijpen, tot hetwelk omzeggens alle landen van continentaal Europa hun toevlucht hebben moeten nemen — en België helaas het laatste van allen.

Naar tijd en plaats onderscheidt men een verschillende draagwijdte van het begrip ruilverkaveling.

Het eerste stadium in de tussenkomst van de wetgever is de aanmoediging van ruilingen van landeigendommen door fiscale ontheffingen. In Frankrijk (98), Nederland (99), Luxemburg (100) en België (101) ontstond dergelijke wetgeving in de jaren 1880-1890; in Spanje pas onlangs (102) wat niet getuigt van een vooruitstrevende landbouwpolitiek, tijdens de vele jaren die hieraan voorafgingen.

Het ruilen van percelen is evenwel slechts een deel van wat wij thans verstaan onder ruilverkaveling. Ruilverkaveling betekent niet alleen het samenbrengen van percelen; zij zorgt ook voor het rechtekken, afschaffen, aanleggen en verplaatsen van de wegen op het ruilverkavelingsblok, en voor degelijke inrichting van de waterbeheersing. Dit is de draagwijdte van de Belgische ruilverkavelingswetgeving (103) en van de meeste vreemde wetgevingen.

De opvatting van ruilverkaveling is evenwel reeds in een derde stadium getreden, dat een planologisch hergroeperen van gehele bedrijven behelst, met inbegrip van het verplaatsen van hoeven uit de dorpskom naar het centrum der landerijen. Deze opvatting kenmerkte reeds zeer vroeg de Scandinafsche wetgevingen (104); zij vond onlangs ingang in Nederland (105).

Men onderscheidt ook verschillende opvattingen nopens het belang dat dient gehecht te worden aan de toestemming van de betrokken eigenaars. Er zijn wetgevingen, die de ganse ruilverkaveling essentieel als een overheidshandeling beschouwen, bij dewelke de toestemming van de particulier helemaal niet te pas komt. Dit is het geval in Duitsland (106), in Frankrijk sinds 1941 (107), in Italië (108), in Zweden (109) en in Ierland (110). Andere wetgevingen vergen min of meer de instemming van de eigenaars. In Oostenrijk (111), Denemarken (112) en Japan (113) wordt de toestemming van de helft der betrokken eigenaars vereist; in Brits Guineë (114) de toestemming van de eigenaars, die tenminste de helft van de ruilverkavelingsoppervlakte bezitten; in Nederland (115) de toestemming hetzij van de helft der eigenaars, hetzij van de eigenaars die de helft van de betrokken bodem vertegenwoordigen; in België (116) en in Zwitserland (117) zijn beide meerderheden vereist. In de vroegere Franse (118) en Zwitserse (119) wetgevingen waren dubbele meerderheden van de 2/3 en zelfs van de 3/4 voorzien. Daar wij inzake ruilverkaveling pas in onze kinderschoenen staan, komt het normaal voor dat wij vasthouden aan de dubbele meerderheid. Ik voeg hier evenwel aan toe, dat onze wet reeds voorziet (120) dat een enkelvoudige meerderheid volstaat, wanneer een bijzondere machtiging van de Minister van Landbouw bekomen wordt. Het lijkt echter geen twijfel dat

alle wetgevingen evolueren naar de totale uitschakeling van de toestemming van de particulier, zoals bij de onteigeningen. Van juridisch standpunt uit zou dit de natuur van de ruilverkavelingsoperatie geheel aanzuiveren; het vereisen van meerderheden bij de beslissing tot ruilverkaveling zoekt meer een psychologisch effect te bereiken dan een preciese juridische grondslag voor de bewerkingen van ruilverkaveling.

Onze ruilverkavelingswet vertoont de eigenaardigheid, dat zij naast de ruilverkaveling van landeigendommen, ook de ruilverkaveling van de pachten beoogt en dat zij daartoe dan ook de dubbele meerderheid van pachters en pachtgronden als voorwaarde stelt. Wel voorzag de Nederlandse ruilverkavelingswet reeds een ruilverkaveling van pachten, maar zij laat de pachters niet deelnemen aan het totstandkomen van de ruilverkaveling (121).

In ons land met zijn nog hoog aantal pachtbedrijven werd wel eens de vraag opgeworpen, of men niet de bedrijven, t.t.z. hoofdzakelijk de pachten, diende te hergroeperen in plaats van de eigendommen. Deze mening, die ongetwijfeld een grond van waarheid bevat, houdt geen rekening met het feit, dat alleen een blijvend resultaat kan verwacht worden van de ruilverkaveling der eigendommen, omdat pachten niet duurzaam genoeg zijn (122). In feite tracht onze wetgeving beide vormen van ruilverkaveling de plaats te gunnen die hun toekomt. Maar het blijft een open vraag, of wij in de praktijk met die dubbele ruilverkaveling geen ernstige moeilijkheden tegemoet gaan.

Wanneer de verrichtingen van de ruilverkaveling ten einde zijn, dient de wet nog te waken op het behoud en het behoorlijk beheer van de uitgevoerde verbeteringswerken inzake wegenis en waterbeheersing. De vraag is aan wie men die instrumenten van de verschillende betrokken bedrijven gaat toevertrouwen.

In Zwitserland (123) worden wegen, grachten en kunstwerken toegewezen aan de betrokkenen zelf, die gelast zijn met het onderhoud op straf van intrekking der van overheidswege verstrekte subsidies. In Oostenrijk (124) en in Denemarken (125) blijven zij integendeel verworven ten voordele van het bestuurlijk lichaam dat het initiatief tot de ruilverkaveling had genomen. Tussenin liggende oplossingen treft men aan in Nederland (126), waar de eigendom, het beheer en het onderhoud van die werken wordt overgedragen op de provincie, die bij beslissing van de gedeputeerde staten ze op haar beurt kan overmaken aan een publiekrechtelijk lichaam, in feite een gemeente of een waterschap (127); in Duitsland (128) behoren ze toe aan een nieuw publiekrechtelijk lichaam, de «Teilnehmergemeinschaft», ofwel aan een «Wasser- und Bodenverband», ofwel aan een gemeente; in Frankrijk (129) aan de «Association foncière», die de betrokkenen in de ruilverkaveling groepeerde.

De Zwitserse oplossing boezemt weinig vertrouwen in; beter is het een degelijk beheer te organiseren, dan sancties te voorzien tegen eventuele zorgeloosheid. Tussen de overige oplossingen verdient de Franse ongetwijfeld de voorkeur. Vooreerst omdat het mij ongezonder voorkomt, taken en verantwoordelijkheden op te dragen aan de openbare besturen, wanneer deze even goed — of soms beter — kunnen volbracht worden door de belanghebbende particulieren onder het toezicht van de overheid. Vervolgens omdat die wegen en waterwerken werden ingericht op grond, die van het ruilverkavelingsblok werd voorafgenomen, t.t.z. van het geheel van percelen, die eertijds toebehoorden aan de particulieren, zodat het logisch en billijk voorkomt dat deze laatsten op een of andere wijze eigenaars

en onderhoudsplichtigen blijven (130). Het onderhoud en het beheer van die wegen en waterwerken moet evenwel gezamenlijk worden bezorgd door alle betrokken eigenaars, omdat het gaat om de onmisbare instrumenten van alle bedrijven op het ruilverkavelingsblok.

De boerencoöperatie heeft trouwens steeds een belangrijke rol gespeeld in het streven naar betere bedrijfsvoorwaarden. Men ontmoet landbouwers-gemeenschappen voor de gemene uitbating van turf-stekerijen in Zweden (131) of voor de ontginning van braakliggende gronden in China (132) en in Italië (133) en zelfs voor de oprichting en gemeenschappelijke uitbating van boerderijen in Mexico (134) en in het vooroorlogs Tsjecho-Slowakije (135); de agrarische hervorming in Griekenland bracht verschillende bedrijven tot stand, die gedeeltelijk bestonden uit gemeenschappelijke gronden onder het beheer van verplichte coöperatieve maatschappijen (136); ook bij ons bestonden eertijds de «vroenten» of gemene dorpsweiden (137) en de «kouters» of gemene dorpsakkers (138). Doch de tijd van de gemeenschappelijke uitbating is voor onze gewesten definitief voorbij. Dat betekent evenwel niet, dat er geen plaats meer zou zijn voor een coöperatie wat betreft het beheer en het onderhoud van de gemeenschappelijke outillering van verschillende bedrijven, te weten het gemeenschappelijk wegen- en waternet met de daarbij horende kunstwerken.

Voor de waterbeheersing bestaan haast overal coöperatieve gemeenschappen, hetzij onder de vorm van vrije boerensyndicaten, zoals eertijds in Polen (139) en in Luxemburg (140), hetzij onder de vorm van openbare instellingen onder overheidstoezicht, zoals onze polders en wateringen, de waterschappen in Nederland en de «wateringues» in Frankrijk (411). De Duitse «Wasser- und Bodenverbände» (142) verdienen onze speciale aandacht, omdat zij niet alleen waterbeheersing, doch bovendien wegenis en grondwerken beogen.

Naar mijn oordeel is het saneringswerk van de ruilverkaveling nooit ten einde, en zou uit iedere ruilverkaveling wat ik zou nomen een land- en waterschap moeten ontstaan, een publiekrechtelijke vereniging van de belanghebbenden, met als patrimonium het gebruiksrecht en de onderhoudslast van de verbeteringswerken die de ruilverkaveling heeft tot stand gebracht, alsook eventueel — doch dit is van ondergeschikt belang — de eigendom van de wegen, wateren en kunstwerken op het ruilverkavelingsblok.

Onze wet op de ruilverkaveling sluit het tot stand komen van dergelijke gemeenschap uit en verwerpt zelfs het toewijzen van de werken van waterbeheersing aan een watering (143). Zij bekommert zich bovendien niet om het lot van de private wegen, wateren en kunstwerken, die begrepen waren in het ruilverkavelingsblok (144), zodat men zich de vraag mag stellen of onze ruilverkavelingscomités gewapend zullen zijn om orde te scheppen in het labyrint van buurt-, buur- en loswegen, gemene en private wegen, dat onze landbouwgewesten meestal kenmerkt.

* * *

Bij de schematische vergelijking van de verschillende landbouwwetgevingen zal u de eenzijdigheid van onze wetgeving opgevallen zijn. Wij kennen een vooruitstrevend pachtregime, maar moeten nog een begin maken met de ernstige campagne tegen de bodem- en bedrijfsverbrokkeling. Het weze ons een magere troost, dat men die eenzijdigheid in vele landen aantreft, omdat men met het doel het landbouwbedrijf te beschermen, naar gelang plaats en tijd, eerst denkt aan

het vrijwaren van het bedrijfssubstratum, de bodem, hetzij aan de bedrijfsleider, de pachter.

Er schijnt wel een onoverbrugbare afstand te liggen tussen beide bekommernissen van de wetgever, want een werkelijke synthese, die gans de problematiek van het juridisch statuut van het landbouwbedrijf ondervangt, treft men ergens aan. Het is duidelijk dat de dubbele ruilverkaveling, per eigenaar en per pachter, en dat het recht van voorkoop lofwaardige pogingen zijn om die structurele moeilijkheid te overwinnen, en dat zij ook heel wat ten goede kunnen bereiken. Maar het zijn slechts tijdelijke of haast individuele remedies, die het probleem in zijn geheel gesteld laten.

Die twee standpunten, zoals ze thans worden ingenomen, zijn juridisch trouwens onverzoenbaar. Men zou wensen dat twee dingen, die nochtans zijn als water en vuur, een harmonisch geheel zouden vormen, namelijk persoonlijke rechten en zakelijke rechten. De beveiliging van de bedrijfsgrond kan de regelen die eigen zijn aan zakelijke rechten niet ontlopen, en de bescherming van de uitbater, de pachter, ligt gebonden aan het regime van de persoonlijke rechten. Daar berust voor de jurist de kern van de problemen inzake bescherming van het landbouwbedrijf.

De wetgever bekommert zich in dezen niet om de bodem, als kapitaal, noch om de pachter, als persoon: hij wil het landbouwbedrijf beschermen. Maar wat is het landbouwbedrijf anders, dan een vereniging van bodem en menselijke activiteit, een samenwerking die wel onbestendig moet blijven, zolang de bodem vervreemd, verdeeld en vererfd wordt volgens regelen die totaal verschillen van diegene die het verwerven of het verlies van het uitbatingsrecht beheersen.

Ik hoef u ook niet te zeggen, dat men in ons land illusies zou achterna lopen, wanneer men zou streven naar eenvormigheid, in die zin, dat elk bedrijf hetzij geheel door de eigenaar, hetzij geheel door de pachter zou uitgebaat worden. Wil dat zeggen dat het probleem onoplosbaar is?

Geachte toehoorders, dat zou het eerste vraagstuk zijn voor hetwelk de jurist zou kapituleren.

Het is waar, dat persoonlijke rechten en zakelijke rechten onverzoenbaar zijn. Maar het is onjuist, dat het veilige en rationele bedrijf niet anders kan zijn dan het pachtbedrijf of het eigenaarsbedrijf. Het eigendomsrecht is niet het enige zakelijk recht. Er bestaat nog een zakelijk recht, dat uiterlijk verwant is aan landpacht, namelijk erfpacht. Deze rechtsfiguur, die in onbruik is geraakt maar kan aangepast worden aan onze huidige behoeften, is naar mijn oordeel geschikt om de fatale tweespalt, waaronder onze landbouwwetgevingen lijden, weg te nemen (145).

Men kan nu reeds duidelijk vaststellen, dat het pachtregime in de meeste landen evolueert naar meer en meer bestendigheid, wat toelaat te zeggen, dat de pacht stilaan het uitzicht krijgt van een zakelijk recht (146). Het omschakelen van pacht in erfpacht kan dan ook niemand verrassen. Het zou alleen het einde van die evolutie bespoedigen, en meteen eerlijk en klaar de wederzijdse posities van eigenaar en uitbater aflijnen.

Wanneer men eenmaal de pachtuitbating op zakelijke grondslag gevestigd heeft, dan heeft men de juridische hinderpaal overwonnen, die een harmonische structuur van de landbouwbedrijven in de weg staat. Dan wordt het mogelijk het bedrijf als juridisch geheel te ontdekken en te organiseren, één en onverdeelbaar, bij vervreemding of vererving, bij beslag en hypotheek, voor de uitoefening van erfdienstbaarheden. Meteen zou de landbouwwetgeving gelijke tred kunnen houden met de evolutie van het begrip eigendom, vermits zij

de verhouding eigenaar - grond geheel zal kunnen verwaarlozen, en al haar aandacht schenken aan de bodem als productiefactor (147). Dan wordt het bovendien mogelijk dat een tijdelijke maatregel zoals ruilverkaveling, blijvende vruchten afwerpt, omdat dan uit ruilverkaveling bedrijfsgemeenschappen kunnen groeien, die het saneringswerk in stand houden, voortzetten en uitbreiden.

Laat mij tenslotte nog zo vermetel zijn, een woord te zeggen over de manier waarop dat resultaat kan bereikt worden.

Onze wet van 25 juni 1956 voorziet een dubbele ruilverkaveling, één per eigenaar en één per gebruiker. Indien de nieuwe kavels uitsluitend uit eigendoms- en erfpachtpercelen zouden bestaan, zou één ruilverkaveling volstaan. De eigenaars-verpachters zouden onteigend worden (148), doch alleen in erfpacht, zodat zij naakte eigenaars zouden blijven. Dergelijke vorm van onteigening is niet gebruikelijk, maar hij is ongetwijfeld mogelijk en wettelijk (149). Ernstige financiële moeilijkheden kunnen bij het vermenigvuldigen van dergelijke onteigeningen niet oprijzen, vermits de onteigeningsvergoedingen weinig of niets zullen bedragen, in acht genomen dat de eigenaars verder jaarlijks pacht zullen blijven genieten.

Indien dergelijke vooruitzichten u enigszins onwenselijk voorkomen, en indien ik hier vèr op de gebeurtenissen vooruitloop, weest dan niettemin mild gestemd, omdat dergelijke voorstellingen van een jurist komen. U weet dat het optimisme van de jurist onverwoestbaar blijft voor de moeilijkste opdrachten.

Het is ook in die optimistische geest, dat ik durf hopen dat mijn betoog u heeft kunnen overtuigen. Ik heb u aangetoond hoezeer het recht bij ons en in den vreemde heeft bijgedragen tot de beveiliging van het landbouwbedrijf. Ons vertrouwen in het recht, om deze taak te voltooien, kan en zal niet beschaamd worden, indien wij maar geloven in zijn eeuwige jeugd (150).

(1) Verschillende voorstellen werden bij het parlement ingediend. Voorstel Lefèvre, Parlem. Besch. 1947-48, Kamer, n° 161; voorstellen Chalmet, Parlem. Besch. Kamer, 1948-49, n° 481; 1950-51, n° 261; 1953-54, n° 75. Ook door de regering werd een wetsontwerp bij de kamer van volksvertegenwoordigers aanhangig gemaakt.

(2) Een wetsontwerp is hangend voor de Senaat, Parlem. Besch. 1954-55, n° 75.

(3) De landbouwoppervlakte in ons land bedroeg:

in 1846	2.603.036 Ha.	verdeeld over	572.550 bedrijven
1880	2.704.957		910.396
1929	1.997.578		1.131.146
1950	1.816.303		974.527

(cijfers van de landbouwstellingen).

(4) De landbouwoppervlakte is verdeeld over 975.000 bedrijven, waarvan 739.000 die minder dan 1 Ha., en 96.000 die van 1 tot 3 Ha. omvatten (cijfers van de landbouwteiling 1950).

(5) Het gemiddelde Belgisch bedrijf bestaat uit 19 kadastrale percelen, en elk perceel bevat gemiddeld 36 aren (Parlem. Besch. Senaat, 1954-55, n° 27, blz. 3).

(6) Vergelijkende tabel van het procent pachtgoederen in de totale landbouwoppervlakte van ieder land:

Denemarken	in 1919 5,6 %	Nederland	in 1930 49,0 %
Duitsland	in 1933 10,7 %	Engeland	in 1927 64,0 %
Zwitserland	in 1939 22,0 %	België	in 1950 66,6 %
Zweden	in 1932 26,7 %	Schotland	in 1934 67,0 %
Frankrijk	in 1949 40,0 %		

(Cijfers van de eerste wereldtelling van de landbouw 1930, behalve: voor Zwitserland, Botschaft des Bundesrates ueber die Erhaltung des Bauerlichen Grundbesitzes, 30 Dec. 1947, blz. 4; voor Frankrijk, Le Remembrement rural en France, édit. Min. Agric., Paris 1951, blz. 4; voor België: F. van den Abeele, Wetgevende maatregelen inzake ruilverkaveling, in Uitg. Limb. Ekonom. Raad, 1954, II, blz. 49; Enkele structurele beginselen van de Belgische Landbouw, uitg. Min. Landb. Brussel 1955, blz. 27; Mahillon & Vincent, Etudes sur le remembrement rural, Brussel, 1955, III, 4; deze laatste auteurs vermelden 68 % als cijfer van de Belgische pachtgoederen.

(7) Le statut des fermiers et des métayers en Europe, Uitg. FAO/CEE 1951, blz. 13.

(8) De pachtwet van 1909 verlengde alle lopende pachten van rechtswege voor 25 jaar, en legde voor de nieuwe pachten een minimum-duur van 50 jaar op.

(8bis) Besluit van het Reichserbhofgericht van 24 april 1939 over het « Einheitspachtvertrag », § 9.

(9) Pachtbesluit van 12 november 1946.

(10) Wet van 13 april 1946.

(11) Grieks B.W., art. 634.

(12) Wet van 25 maart 1946; thans Wet van 12 juni 1951, artikel 23.

(13) Engeland en Wales, Agricultural Holdings Act, 1948, 11 & 12; Schotland, Agricultural Holdings Act, 1949, 12 & 13.

(14) Het Iers stelsel verwierf vermaardheid onder de benaming stelsel der 3 F's, omdat het de pachter een drie-voudig voordeel bezorgde: fair rent, fixity of tenure, free sale. — Zie E. Vliebergh, Beginselen van niet-technische landhuishoudkunde, Leuven, 1920, blz. 185 en volg.

(15) Grieks B.W., art. 635: opzegtermijn van 6 maand.

(16) Oppericht bij wet van 4 december 1944.

(17) A.P.R. tw. Landpacht, n° 68.

(18) o.c., n° 67.

(19) Oppericht bij Besluit van 12 november 1941.

(20) Over de juridische aard van garfpacht, zie A.P.R., o.c., n° 322-335.

(21) Italiaans B.W. artikel 2145.

(22) Wet van 13 april 1946. — De verpachter is de uitbater van het goed, doch de garfpachter vervangt hem, zo hij afwezig is of zich niet bezig houdt met het landbouwbedrijf. — Cfr. P. Ourliac, Fermage et métayage dans la législation récente, Paris, 1948, blz. 172.

(23) Volgens art. 5 van de wet van 7 juli 1951, mag geen enkel landbouwprodukt in aanmerking komen voor méér dan 40 % van de pacht prijs, zodat een pacht, die volledig in natura moet gekweten worden, onvermijdelijk moet bestaan uit ten minste drie produkten. — Cfr. A.P.R., o.c., 36.

(24) Wet van 13 april 1946. — Uitzonderingen kunnen toegestaan worden door de tribunaux paritaires.

(25) Cfr. A. LEFAS, Commentaires explicatifs de la loi du 13 avril 1946, Paris, 1946, blz. 75 en volg.

(26) Wet van 19 juni 1902.

(27) Een wetsvoorstel, in 1951 bij het Grieks parlement aanhangig gemaakt, strekt tot het verbieden van garfpacht. — Cfr. Le Statut des fermiers et métayers en Europe, o.c., annexe III, blz. 1.

(28) o.c., blz. 50.

(29) Decreet van 17 april 1919.

(30) Agricultural Holdings Act, 1949, 11 & 12.

(31) Grieks B.W. artikel 627.

(31bis) Wet van 12 juni 1951, artikel 25.

(32) Pachtbesluit van 12 november 1941.

(33) Wet van 4 september 1943, en ordonnantie van 3 mei 1945.

(34) Wet van 16 mei 1946.

(35) Wetsontwerp n° 175, van 1951.

(36) Decreet van 11 juli 1938, artikelen 2, 4 en 5. — Bij overneming van het bedrijf door een nieuwe pachter, moet de pacht prijs door de bestuurlijke overheid goedgekeurd worden. Cfr. Decreet van 31 januari 1939, artikel 2.

(37) Ordonnantie van 3 mei 1945.

(38) Pachtbesluit van 12 november 1941, artikel 11.

(39) Agricultural Holdings Act, 1949, section 34.

(40) A.P.R., o.c., n° 187.

(41) Pachtbesluit van 12 november 1941, artikel 27.

(42) Statut du fermage van 17 oktober 1945, artt. 35-40.

(42bis) J. RONDOU, Het Duitse Einheitspachtvertrag, in R.T., 1941, n° 3, blz. 253 en volg.

(43) Wet van 19 juni 1902.

(44) Le statut des fermiers et métayers en Europe, o.c., blz. 68.

(45) De eerste reeks omvat werken, die de bestemming van het goed raken, zoals het planten van bomen of fruitbomen, de uitvoering van irrigatiewerken of de inrichting van een stuwdam.

(46) De tweede reeks omvat werken van bestendige aard, zoals de oprichting of transformatie van gebouwen, de inrichting van silo's, de aanleg of verbetering van wegen, de installatie van electriciteit.

(47) De derde reeks bevat meestal werken op korte termijn, zoals de beschutting van fruitbomen, de aanwending van meststoffen en van veevoeder, dat niet op het pachtgoed gewonnen werd.

(48) Statutory Instruments 1948, n° 185 Agriculture.

(49) A.P.R., o.c., n° 284.

(50) Ordonnanties van 15 maart 1918 en van 26 januari 1937 op het « Grundstückverkehr ».

(51) Wet van 7 augustus 1953.

(52) Bulletin de la Commission internationale de l'embellissement de la vie rurale, n° 11, nota BJANES, blz. 28-29.

(52bis) Wet van 21 oktober 1940.

(53) Wet op het Behoud van de Landeigendom van 12 juni 1951, artikelen 6-21. — Het college van deskundigen, opgericht bij Decreet van 26 februari 1943 had de wetgever aanbevolen, de kantons de keuze te laten tussen het Duits stelsel — overheidscontrole bij iedere vervreemding — of het Frans stelsel — het eigenlijk recht van voorkoop.

(54) Code rural van 1955, artikelen 790-801.

(55) De pachter moet het goed persoonlijk uitbaten, sinds vijf jaar ten minste landbouwer zijn van beroep, de Franse nationaliteit bezitten of zich desbetreffend kunnen beroepen op een verdrag tussen zijn land en Frankrijk; hij mag niet eigenaar zijn van percelen, die een maximumoppervlakte, vastgesteld bij prefektoraal besluit, overtreffen.

(56) J. RONDOU, Le droit de préemption, in Agricultura, november 1951, blz. 130.

(57) « Le désir de donner la terre à celui qui la cultive, l'emporte sur celui d'assurer au fermier une exploitation durable », R. SAVATIER, in La Semaine juridique, 1948,

2. 4420. — Zie ook J. M. MOREELS, *Recht van voorkoop en ruilverkaveling van landeigendommen*, in R.W. 1955-56, 2049.

(58) J. RONDOU, o.c., blz. 131; — F. van den ABEELE, *Het Recht van voorkoop*, in *Landbouwtijdschrift Brussel*, november 1955.

(59) J. RONDOU, o.c., blz. 146; J. M. MOREELS, l.c.
(60) SERVAKIS, in Bull. Comm. Internat. de l'embellissement de la vie rurale, n° 11, blz. 22; — GRAFTIAU, A propos d'une enquête internationale sur les mesures propres à enrayer l'exode rural, in Bull. Comm. Nat. de l'embellissement de la vie rurale, n° 14-15, blz. 16.

(61) Bull. Comm. Internat. de l'embellissement v.r., o.c., Nota van de Nationale Landbouwkommissie van Mexico, blz. 23.

(62) Zelfde bulletin, nota PROKAS, blz. 24.

(63) R. van LOO, *L'Agriculture en Chine*, in *Rapport du 1er Congrès intern. des Assoc. agric.*, Brussel, 1910, blz. 64.

(64) de ROQUETTE-BUISSON, *La Terre Restauratrice*, Paris 1919, blz. 102; — A. DELOS, *L'Espagne agricole*, in Bull. Comm. Nat. de l'embellissement v.r., n° 16, blz. 13 en volg.

(65) Wetten XXVI van 1920, XLVI van 1921, VII van 1924, XLI van 1928, XXVII van 1936.

(66) Wetten van 24 april en 16 juni 1927. — «Bonificatie-wet» van 24 december 1928. — Sinds 1950 is een nieuwe bodemhervorming aan de gang, waarbij de ontienge vergeod wordt met staatsobligaties en op basis van zijn aangifte in de grondbelasting, cfr. H. C. KUIPERI, *Landhervorming in Italië*, in *Landbouw. Tijdschr. Wagnen*, oktober 1955, blz. 700 en volg.

(67) MAHILLON & VINCENT, o.c., V, n° 103; — DE PAGE, IX, 1038. — De verdeelbaarheid van een bedrijf of perceel wordt soeverein door de rechter over de feiten beoordeeld, cfr. KLUYSKENS, II, 144; — R.P.D.B., tw. Successions, 1269; — P.B. tw. Licitatie, 44 en volg.; — BRAAS, *Procédure d'ouverture des successions*, 158; — PETIT, *Liquidation et partage des successions*, 1997 en volg. — In Frankrijk werd artikel 832 c.c. wegens voornoemd bezwaar geamendeerd bij Decreet-wet van 17 juni 1938.

(68) E. VLIEBERGH, o.c., blz. 66.

(69) H. RAMDOHR, *Das Familienfideikomisz im Gebiete des preussischen allgemeinen Landrechts*, Berlin, 1909.

(70) DE BRANDT & REGNIER, *Droit et coutumes des populations rurales de la France en matière successorale*, Paris, 1901.

(71) MAHILLON & VINCENT, o.c., I, n° 32.

(71bis) In Denemarken hebben de «Selvejerbønder» of eigenaars van een soort leengoederen, namelijk heerlijke domeinen die voor 1660 in handen waren van een adellijke familie of die later deze kwalifikatie bekwamen door Koninklijk Decreet, het recht om bij testament de helft van de erfgoederen te vermaken aan de erfgenaam die hem zal opvolgen als selvejerbond. — Verordening van 13 mei 1769, § 5, 1° en van 21 mei 1845, § 27.

(71ter) Het eigenlijk partnership wordt dikwijls voorafgegaan door «project-agreements», die de bedrijfsassociatie van vader en zoon voorlopig beperken tot één of meer bedrijfssektoren. Het partnership leidt in de regel tot de overneming van het bedrijf door de zoon, tijdens het leven van de vader. Het partnership laat de zoon toe geleidelijk aan, voldoende kapitaal te verzamelen, om de overneming grotendeels te bekostigen. Zie H. KOESTER, *Formen und Regelung der landwirtschaftlichen Betriebsübergabe in der V.S.A.*, in «Hofuebergabe und Erbfolge in der Landwirtschaft», Bd. 39 der «Arbeiten der Deutschen Landwirtschafts-Gesellschaft», Frankfurt-am-Main (1956), blz. 42 en volg. — De erfregeling in de V.S.A. voorziet bijzondere regelen voor de vererving van het partnership, zie o.m. Illinois, Probate Act 1955, § 188-191.

(72) Wetten van 26 juni 1821 en 9 mei 1863.

(72a) Verordeningen van 13 mei 1769, § 5, en van 21 mei 1845, § 26.

(73) Thans is de overneming dwingend recht in Schleswig-Holstein, Nordrhein-Westfalen, Niedersachsen en Württemberg-Hohenzollern, en aanvullend recht in Hessen, Rheinland-Pfalz, en Württemberg-Baden. Het Anerberecht bestaat niet in Beieren. Cfr. A. FOAG, *Die gesetzliche Erbfolge in der Landwirtschaft*, in «Hofuebergabe und Erbfolge in der Landwirtschaft», o.c., blz. 33. — Zie ook M. SERING, *Die Vererbung des landlichen Grundbesitzes im Königreich Preussen*, Berlin, 1897-1910.

(74) Namelijk in Westfalen, cfr. E. VLIEBERGH, o.c., blz. 49. — In Zuidwestduitsland waren de overnemingsprijzen in de eerste helft der 19° eeuw aanzienlijk. Thans zijn zij gedaald tot nagenoeg de «Ertragswert». H. ROEHM, *Die landwirtschaftliche Betriebsübergabe und ihre Auswirkungen in typischen Landbezirken Südwestdeutschlands*, in «Hofuebergabe und Erbfolge in der Landwirtschaft», o.c., blz. 14. — In Oberfranken bleven de overnameprijzen echter even zwaar. V. von TROTHA, *Der gegenwärtige Stand der Erbverhältnisse in der Oberfränkischen Landwirtschaft*, in dezelfde uitgave blz. 28.

(75) Wet van 27 september 1936.

(76) Zwitser B.W. artikelen 616 en volg. — Wet van 13 december 1940: — «On entend par valeur de rendement (Ertragswert) d'une propriété ou d'un domaine, la rente, capitalisée à 4 %, que fournit en moyenne d'un grand nombre d'années la propriété ou le domaine exploité selon les coutumes du pays», A. BOREL & W. NEUKOMM, *Le droit successoral paysan du Code civil suisse*, Brouge, 1955, blz. 18. — Voor de wijze van berekening van de uitbatingswaarde, zie o.c., blz. 108-115.

(77) Nederlands B.W. artikel 1122.

(78) Wet van 1 april 1889.

(79) Decreet-Wet van 17 juni 1938, thans artikelen 815-832 C.C. — Het bedrijf mag geen waarde hebben, die 12 miljoen frs. overtreft (Besluit van 7 februari 1952) en zijn oppervlakte mag een bepaald maximum, dat verschilt van departement tot departement doch in feite gelegen is tussen 15 en 30 Ha., niet te boven gaan (Besluiten van 22 juli en 12 december 1944, en van 27 februari en 15 juli 1948). — Te noteren is, dat het legaat van een landbouwbedrijf, ongeacht zijn omvang en waarde, geen aanleiding geeft tot inkorting in natura (C.C. artikel 866).

(80) Italiaans B.W. artikel 720.

(81) G. van SETTEN, *Legislatieve aspecten van Cultuurtechnische werken*, in *Landbouwk. Tijdschr. Wagnen*, februari 1956, blz. 367.

(81bis) Volgens het Zwitsers B.W., artikel 622, kan de overnemer om financiële redenen vragen dat de verdeling zou uitgesteld worden. In dat geval vormen de erfgenamen een onverdeelde in participatie, totdat de overnemer in staat is zijn geldelijke verplichtingen na te komen. De overnemer is intussen gelast met het bedrijf onder de verplichting, jaarlijks een deel van de opbrengst te storten aan de medeërfgenen. Zie A. BORREL & W. HEUKOMM, o.c., blz. 125.

De Franse wet van 9 november 1940 (thans C.C. artikel 832, al. 4) voorziet, dat de overnemer de helft van de opleg in geld met uitstel mag betalen. Het uitstel mag niet meer dan vijf jaar bedragen. Intussen betaalt hij de wettelijke interest, min 1 %.

(82) Wet van 20 mei 1862. — Reeds vroeger kenden verschillende staten «Homestead-exemption laws», o.m. Texas, Wet van 26 januari 1839. — Zie aangaande de overerving van de «homesteads», o.m. Minnesota, Statutes 1953, 525.145; Kansas, Probate Code, ch. 59, art. 4.

(83) BJANES, o.c., blz. 28-29. — Wetten van 26 juni 1821, 28 oktober 1857 en 3 mei 1863.

(84) Wet van 13 december 1912.

(84bis) Zie P. ALBERTARIO, in *Rivista di Diritto Agrario*, Firenze 1937, fasc. IV.

(84ter) Decreet-wetten van 17 juli 1921 en 14 december 1928.

(85) Wet van 12 juli 1909, gewijzigd door wet van 13 februari 1937.

(86) Zwitsers B.W. artikelen 349 en volg.

(86bis) In de streken waar de Dominions Lands Act toepasselijk is, nl. in de provincies Manitoba, Saskatchewan en Alberta. — Zie DOHERTY, in *Rapports de la 1ère section du X° Congrès Intern. d'Agric.*, Gent, 1913, blz. 72.

(86ter) Italiaans B.W. artikelen 167-176.

(87) Wet van 25 juli 1912.

(88) Zie PLANIOL & RIPERT, IV, 535.

(89) o.m. in het vorstendom Reuss, cfr. E. VLIEBERGH, o.c., blz. 66. — Zie de commentaar van de Duitse verordening van 26 januari 1937 en het Nederlands Besluit van 27 November 1940, door J. RONDOU, *Beperking der eigendomsoverdracht van cultuurgronden*, in R. T. 1941, n° 2, blz. 99 en volg.

(89bis) Wet van 18 maart 1955, § 55.

(90) Sommige wetgevingen kennen een maximum-oppervlakte van onroerende eigendom per eigenaar: Egypte, Decreet van 9 september 1952; Vietnam, Ordonnantie van 4 juni 1953.

(91) Zwitsers B.W. artikel 616. Het Zwitsers landbouwsektariaat beveelt aan, bestaande percelen als onverdeelbaar te beschouwen, wanneer zij kleiner zijn dan 36 aren, en grote percelen niet te verdelen in loten, die een oppervlakte van 18 aren niet zouden bereiken; cfr. *Mitteilungen des Schweiz. Bauernsekret.*, n° 33, blz. 6, 16. Het minimum schommelt in feite tussen 18 en 40 aren; MAHILLON & VINCENT, o.c., III, 19. Zie de beschikkingen van de kantonale wetgevingen bij A. BOREL & W. NEUKOMM, o.c., blz. 218-227.

(92) Italiaans B.W., artikelen 846-848.

(93) Wet van 25 september 1951, § 19-21.

(94) Wet van 1945 op de onroerende eigendom. In Cyprus was de verbrokkeling van onroerende eigendom des te aanzienlijker, door het feit dat het Ottomaans recht, in Cyprus toepasselijk, bomen, beplantingen, gebouwen en grond beschouwt als afzonderlijke onroerende eigendommen, zodat de erven niet alleen geografisch maar ook «vertikaal» gesplitst worden. Wetsbepalingen van dezelfde aard in de staat Bombay, zie MAHILLON & VINCENT, o.c., I, 31.

(95) Wet van 9 maart 1941, artikel 31.

(96) Wet van 3 oktober 1951, titel 5.

(96bis) Wet van 3 juni 1940.

(97) In het verslag van de Senaat over de wet op de verplichte ruilverkaveling (Parlem. Besch. Senaat, 1955-56, n° 124, blz. 5) wordt dit gevaar als ongegrond bestempeld, gezien «de ruilverkavelingen in onze buurlanden een merkwaardige stabiliteit vertonen». Deze opmerking houdt geen rekening met het feit, dat al onze naburen precies bij de wet de nodige voorzorgen tegen verdere verbrokkelingen genomen hebben. Doch alleszins lijkt het wel voorbarig, nu reeds te spreken van de stabiliteit van de resultaten der ruilverkaveling.

(98) Wet van 3 november 1884.

(99) Wet van 11 juli 1882.

(100) Wet van 18 juni 1876, gewijzigd 7 augustus 1920 en 17 april 1951.

- (101) Wet van 17 juni 1887. Thans wet van 26 juli 1952.
(102) Wet van 20 december 1953.
- (103) Ook van de wet op de vrijwillige ruilverkaveling van 4 mei 1949.
- (104) In Denemarken werd de verplaatsing van hoeven reeds op het einde van de 19^e eeuw aangemoedigd door overheidspremiën; Mahillon & Vincent, I, n° 22. Noorse wetten op de ruilverkaveling van 1917 en 1921. Zweedse wet van 18 juni 1926. In Zweden waren in 1926 85 % van de hoeven verplaatst; o.c. Dense wet van 25 april 1949.
- (105) Wet van 3 november 1954, artikel 9. Zie de kommentaar van A. GOVERS, De ruilverkavelingswet 1954 in de praktijk, Leiden, 1955, blz. 19.
- (106) Beieren, Wet van 11 februari 1932. Overige Länder van de Bondsrepubliek, Wet van 26 juni 1936.
- (107) Wet van 9 maart 1941. Tegen de beslissing van de gemeentelijke ruilverkavelingscommissie kan beroep aangetekend worden bij de departementale ruilverkavelingscommissie.
- (108) Decreet van 13 februari 1933, artikelen 22-27, en thans B.W. artikelen 846-856. Beroep kan aangetekend worden bij de bestuurlijke overheid.
- (109) Wet van 18 juni 1926.
- (110) Le remembrement des exploitations agricoles, uitg. RAO, 1950, blz. 76 en volg.
- (111) Flurverfassungsgesetz van 2 augustus 1932.
- (112) Wet van 25 april 1949.
- (113) MAHILLON & VINCENT, o.c., I, n° 25.
- (114) Ordonnantie van 1926, aangevuld in 1948.
- (115) Wet van 3 november 1954, artikel 42.
- (116) Wet van 25 juni 1956, artikel 10.
- (117) Wet van 3 oktober 1951, artikel 121.
- (118) Wetten van 21 juni 1865 en 22 december 1888: $\frac{1}{2}$ van de eigenaars én de helft van de oppervlakte, of omgekeerd. Wet van 27 november 1918: de helft van de eigenaars én de $\frac{1}{2}$ van de oppervlakte, of omgekeerd.
- (119) Zuiters B.W. van 1907, artikel 703: de $\frac{1}{2}$ van de eigenaars én de helft van de oppervlakte.
- (120) Wet van 25 juni 1956, artikel 10.
- (121) G. van SETTEN, o.c., blz. 349.
- (122) F. van den ABEELE, De Ruilverkaveling van Landeigendommen, in Landbouwtijdschrift Brussel, april 1956, n° 4.
- (123) Wet van 3 oktober 1951, titel 5.
- (124) Flurverfassungsgesetz van 2 augustus 1932.
- (125) Wet van 25 april 1949.
- (126) Wet van 20 mei 1938, artikel 82; Wet van 3 november 1954, artikel 80.
- (127) A. F. SCHEPEL, De Ruilverkavelingswet 1938, Alphen-a-Rijn, 1938, blz. 89; G. F. WITT in Landbouwk. Tijdschr. Wageningen, februari 1956, blz. 363.
- (128) Flurbereinigungsgesetz van 26 juni 1936, en thans van 14 juli 1953, artikelen 16-26 en 42. De Teilnehmergemeinschaft is slechts tijdelijk, zodat het lot van de uitrustingswerken voor de toekomst dient geregeld te worden. Meestal worden zij overgedragen op oude of nieuwe Wasser- und Bodenverbände. R. STEUER, Flurbereinigungsgesetz, München-Berlin, 1956, blz. 160.
- (129) Wet van 27 november 1941, artikel 25.
- (130) Zie de kritiek van SCHEPEL, o.c., blz. 23 en 24. Wat de met ruilverkaveling verband houdende eigendomsproblematiek aangaat: J. RONDOU, Enkele juridische aspecten van het vraagstuk van ruilverkaveling, in Technische Wetenschappelijk Tijdschr., september 1949, blz. 187-192; L. LINDEMANS, Ruilverkaveling en artikel 13 van de Grondwet, in R.W. 1949-50, 769-782; M. van den DAELE, Grondwettelijkheid van de Ruilverkaveling uit kracht van de wet, in R.W. 1950-51, 5-12; Advies van de Raad van State van 4 maart 1954, Parlem. Besch., Senaat, 1954-55, n° 27, blz. 39; MAHILLON & VINCENT, o.c., V, 22-36; J. M. MOREELS, o.c., blz. 2062; F. van den ABEELE, De Ruilverkaveling van landeigendommen, o.c., n° 3.
- (131) De «Törfströföreningar»; J. DANNFELT, Les Associations agricoles en Suède, Congrès Intern. des Associations agricoles, Brussel, 1910, blz. 7. In de Alpen, de Jura en de Pyreneeën bestaan sinds onheuglijke tijden gemeenschappelijke uitbatingen van berghutten voor de kaasproductie: fruiters, cabanes, bavaques in Frankrijk (zie nota A. DESPOISSE, zelfde Congres, blz. 45-46) allende in Oostenrijk (zie nota M. ERTL, zelfde Congres, blz. 5) en in Zwitserland (Wet van 12 juni 1951, artikel 4). Andere vormen van gemeenschappelijke uitbating in Zweden, Peru, India en Israël, cfr. MAHILLON & VINCENT, o.c., I, n° 28. Zie ook RIEULPAISANT, La coopération agricole, in «Rapports de la 1re section du Xe Congrès internationale d'agriculture, Gand, 1913.
- (132) R. van LOO, o.c., blz. 11.
- (133) Bonificatie-wet van 24 december 1928. De «enti», gelast met de recente bodemhervorming in Italië, zijn publiekrechtelijke lichamen, waarin de boeren, pachters en landarbeiders vertegenwoordigd zijn, zie H. G. KUIPERI, o.c., blz. 698.
- (134) De Mexicaanse grondwet van 1917 voerde het stelsel der «ejidos» in. Deze zijn boerengemeenschappen aan dewelke de grond, beschikbaar gemaakt door de verdeling

van de «haciendas», alsook niet bewerkte grond, toebedeeld wordt. De «ejidatario» heeft geen eigendomsrecht, noch op de grond die gemeenschappelijk bewerkt wordt, noch op de ejidale gronden, die hij persoonlijk bewerkt voor de behoeften van zijn gezin krachtens een certificaat van «derecho agrario». De «ejidatario» verbeurt al zijn rechten op die gronden, wanneer hij ophoudt deze uit te baten. Zie nota van de Nationale Landbouwcommissie van Mexico, o.c.

- (135) PROKAS, o.c.
- (136) SERVAKIS, o.c.
- (137) P. LINDEMANS, Geschiedenis van de Landbouw in België, Antwerpen, 1952, I, 307. De vroenten zijn wel te onderscheiden van de sporadisch nog bestaande «vrijgeweiden» die haast heerloze goederen zijn geworden; H. A. CORNELIS, Grondverbetering en Herkaveling, Nationaal Congres voor Landbouwhernieuwing, Brussel, 1945, blz. 103; VLIEBERGH, o.c., blz. 168-171.
- (138) P. LINDEMANS, o.c., I, 26.
- (139) M. KINIORSKI, Les sociétés agricoles en Pologne, Congrès internat. des Associations agricoles, Brussel, 1910, blz. 5.
- (140) Wetten van 28 december 1883 en 26 december 1885.
- (141) Wet van 21 juni 1865, gewijzigd 22 december 1888 en 16 december 1902.
- (142) Wet van 10 februari 1937.
- (143) Artikel 22 van de wet van 25 juni 1956 schrijft voor: «Het koninklijk besluit bepaalt aan het domein van welk Openbaar Bestuur de nieuwe kunstwerken worden toegewezen».
- (144) Advies van de Raad van State van 4 maart 1954, o.c., bij artikel 20.
- (145) Erfpacht werd reeds aanbevolen door J. W. HEDEMANN, Die Fortschritte des Zivilrechts im XIX. Jahrhundert, Berlin, 1930, II, eerste afdeling; Das materielle Bodenrecht. — Erfpacht is méér geschikt dan vruchtgebruik, dat alhoewel zakelijk van natuur, toch strekt tot het persoonlijk nut van de vruchtgebruiker («servitude personnelle»), dat bovendien moet verdwijnen bij het overlijden van de vruchtgebruiker, en dat tenslotte zonder vergoeding wordt uitgeoefend.
- (146) Cfr. R. SAVATIER, Manuel juridique des baux ruraux, Paris, 1952, n° 17.
- (147) R. SAVATIER, in Semaines sociales de France, Nantes, 1950, XXXVII sess., blz. 91: «De la propriété du sol vers la propriété de l'exploitation... ces mots résument, à travers tout le droit civil actuel, la transformation de la propriété... L'entreprise c'est la structure correspondant aux conditions modernes de la production... L'entreprise d'aujourd'hui comporte, sur le plan matériel, un équipement, universalité de biens divers, coordonnés en vue de la production. Elle comporte, sur le plan humain, une équipe menant cet équipement pour cette production. La synthèse de l'équipe et de l'équipement, celle de l'effort humain et des moyens matériels, c'est l'unité économique de production: l'entreprise; dans l'agriculture, c'est l'exploitation rurale». — Over de evolutie van het begrip van grondeigendom in de nieuwe Europese constituties, zie G. G. BOLLA, I problemi giuridici della proprietà terriera, Alg. verga. van de C.E.A., 23-30 sept. 1951, Bijz. Commissie, I, n° 3. — De opvatting van het bedrijf als economische eenheid van de bodem knoopt terug aan bij het begrip van de Romeinse «Fundus» en bij het «allodium» uit het feodaal tijdvak. Zij houdt het midden tussen de individualistische en de collectivistische opvatting van grondeigendom; cfr. G. G. BOLLA, Etudes comparées sur la législation... concernant la petite et la moyenne exploitation agricole, Alg. verg. can de C.E.A., 7-14 sept. 1952, blz. 12.
- (148) Door de Nationale Maatschappij van de Landeigendom, of door de op te richten gemeenschap van bedrijven. Er valt te noteren dat de Associations Foncières in Frankrijk bevoegd zijn om te onteigenen; MAHILLON & VINCENT, II, n° 49.
- (149) del MARMOL (n°s 1-5) beschouwt onteigening als het gedwongen verlies van het recht van eigendom. In dezelfde zin V. GENOT (in B. J., 1933, 517). Zij zeggen niet uitdrukkelijk dat onteigening van erfpacht onmogelijk is. HILBERT (n° 511) is wel van die onmogelijkheid overtuigd, doch zegt niet waarom. Men vraagt zich af, waarop dergelijke mening kan gefundeerd zijn, te meer daar deze auteurs (del MARMOL, n° 74; — HILBERT, n°s 18 en 19; — DRONSART & BELVA, n° 33 en volg.) aanvaarden dat de ondergrond, de superficies of de gebouwen zonder de bodem kunnen onteigend worden, wat de mogelijkheid van onteigening van opstal impliceert. Indien onteigening van opstal wettelijk is, bestaat geen enkele reden om onteigening van erfpacht uit te sluiten.
- PICARD (II, blz. 25) integendeel zegt uitdrukkelijk en terecht, dat onteigening kan slaan op een vruchtgebruik, een erfpacht of een opstal, omdat zulk recht, zoals het eigendomsrecht geheel verdwijnt uit het patrimonium van de particulier tengevolge van onteigening. Hij zegt dat onteigening mogelijk is niet alleen van erfpacht doch ook in erfpacht.
- (150) Mij rest nog de aangename taak, dank te zeggen voor de verstekte documentatie, aan de heren F. van den ABEELE, Directeur-Generaal bij het Ministerie van Landbouw, J. RONDOU, Algemeen Secretaris van de Belgische Boerenbond, M. van den DAELE, Hoofd van de Juridische Dienst van de Nationale Maatschappij van de Landeigendom, en L. MARSTBOOM, de bekende deskundige inzake ruilverkaveling.

Antwoord van Mr Edgard VAN CAUWELAERT, Voorzitter van het Vlaams Pleitgenootschap

Mijn geachte Confrater, Mr Lindemans,

Ik wens U van harte geluk met uwe prachtige rede. Het is echter de rol van de voorzitter van deze vergadering de kritiek te maken van de stellingen die gij hebt verdedigd. U zult het mij dan ook niet ten kwade duiden dat een zeker goedaardig sadisme mij geleid heeft bij de beoordeling van uw rede. Kritiek, zegt men, is de beoordeling waarbij het ware van het onware en het waardevolle van het waardeloze worden onderscheiden. Ik verberg U niet dat ik getracht heb uw rede te ziften door het stramien dat men kritiek heet. Ik beken U graag dat zeer weinig in de zift is blijven hangen.

U hebt het mij inderdaad buitengewoon moeilijk gemaakt. Toen ik U hoorde spreken van de «bukolische beschouwingen van het veldwetboek» dacht ik dat de deur wijd opengezet werd op onze brede landouwen door Karel Van de Woestijne en Guido Gezelle beschreven, doch alras moest ik ervaren dat U meer hield van de «praktische wetsbepalingen» en van de «structuur van onze landbouwbedrijven». Ik moet toegeven dat U die weinig dichtelijke wetten op een meesterlijke wijze en in een klare taal hebt weten uiteen te zetten en dat U het bewijs hebt geleverd van een zeer uitgebreide wetenschap in zake vergelijkend recht. In een taal die aangepast was aan het onderwerp, kort, klaar en ongebloemd, hebt U de Belgische verworvenheden in de wereldwetgeving gesitueerd. U hebt het gedaan op een wijze die niet vatbaar is voor tegenspraak: positief, op basis van referenties die aan alle kritiek weerstaan.

U houdt dus van erfpacht!

Kluiskens zegt in zijn «Contracten» over erfpacht of cijnspacht » o.a. het volgende :

«De cijnspacht werd in de oude tijden uitsluitend » aangewend om de ontginning van woeste gronden te » bevorderen. Men noemde ze dan ook emphyteusis, een » grieks woord, dat betekent beplanting en bebouwing. » In de middeleeuwen duidde men ook veelal het cijns- » pachtcontract aan onder den naam van contractus » meliorationis, verbeteringscontract.»

Laten wij toegeven dat dergelijk beknopt historisch overzicht niet van aard is om ons vertrouwen in erfpacht, als deus ex machina voor het oplossen van de moeilijkheden van onze landbouwbedrijven te verstevigen.

Bovendien zal het U niet ontgaan zijn, dat erfpacht een thans meestal in onbruik gevallen contract is, wat weer niet van aard is onze appetijt te scherpen.

Ik weet wel dat U niet droomt van het «contract» dat men erfpacht heet, maar van een soort onteigening waarop U het etiket erfpacht plaatst: een erfpacht die door de overheid aan de grondeigenaars wordt opgedrongen.

Zoudt U dan deze nieuwgeborene niet best een nieuwe naam geven, om dit nieuwe leven niet te bezwaren met al de infirmitäten van de oude erfpacht, een naam die duidelijk zegt wat hij bedoelt: onteigening ten nadele van de eigenaar van het recht op gebruik, voor een zeer lange periode.

Ik wil aannemen dat dit begrip ook voor U nog nieuw is; dat U, zich vrijwillig plaatsend voor het venster van een boerenpachtbedrijf, de schittering ervan hebt gezien, doch dat U nog niet in de mogelijkheid zijt geweest het invreten ervan op het werkelijke leven te berekenen.

De grote revolutie, dat men zou overstappen van het persoonlijke recht van de pachter, naar het zakelijke recht, zal onze boeren wellicht niet erg bekoren. En het zou zelfs geen lichte zaak zijn hun het juridisch onderscheid tussen beide begrippen te doen verstaan. Zij zullen voornamelijk kijken naar dat eene grote verschil: de langere duurtijd van hun pacht; dat is voor hen het essentiële; dat geeft hun zekerheid, dat laat hun toe gelden in hun bedrijf te investeren, met de vaste hoop deze kapitalen terug te zullen vinden onder de vorm van een jaarlijks terugkerende oogst.

Dat de erfpacht, laat mij die naam bij gebrek aan beter nog gebruiken, kan gehypothekeerd worden en het pachtcontract niet, schijnt mij een voorbijgestreefd voordeel. Wij leven immers in de eeuw van het krediet, al dan niet door de Staat gewaarborgd; hypotheken schijnen meer en meer slechts nog te bestaan voor zover de Staat de categorie burgers, waarin men leeft, vergeten is, of voor zover men geen organisme vindt dat mits een levensverzekering wil geld lenen. Een goedkoop staatskrediet aan onze boeren zou zeker het voordeel van de hypotheek bij erfpacht gunstig veranderen.

Ten slotte zegt U, dat het door U voorgestelde systeem de ruilverkaveling van de erfpacht mogelijk maakt. Hier stelt zich zeker een probleem. Nadat men al de gronden van de eigenaars door de verkaveling in een blok zal hebben gegroepeerd, zal men een grote stap hebben vooruit gezet voor wat de eigenaars - landbouwers betreft; de algemene onkosten van hun bedrijf en het tijdverlies zullen geweldig verminderen, de mogelijkheid van mechanisch bewerken zal verhogen en de nettowinst per uur zal in stijgende lijn gaan. De landbouwers, pachters van gronden, zullen daarmee nog niet gediend zijn. Zij zullen van verschillende eigenaars, uit verschillende blokken moeten huren en zodoende weer een bedrijf samenstellen dat ver uiteen versnipperd ligt. Met erfpacht, d.i. verhuur op lange termijn, zegt gij, zou ook hier ruilverkaveling mogelijk zijn: de eigenaars - blokken zouden blijven bestaan, maar de pachters zouden ondereen hun erfpachtrecht mogen verkavelen, wat de moeite loont vermits het voor een lange termijn zou kunnen gebeuren.

Het voordeel dat erfpacht biedt ligt dus weer, niet zozeer in de natuur van het contract dat U voorstelt, maar wel in de duurtijd ervan.

Het probleem kan m.i. geresumeerd worden in de volgende vraag: moeten onze pachtcontracten nog van langere duur zijn dan dit op het ogenblik het geval is?

Hier raakt men echter een probleem aan, waarvan de oplossing verderreikende gevolgen heeft dan het loutere belang van de boeren. Wat met de kleine landeigendom?

Iedereen zal er akkoord over gaan, dat het grote gronte grondbezit in België relatief klein is, de kleine landeigenaar komt men echter vaak tegen. Zeer dikwijls zijn deze oud-boeren of mensen met kinderen die aspirant-boeren zijn, maar die hic et nunc hun land niet uitbaten. Hoe zullen deze, na voor een lange tijd van het gebruik van hun land onteigend te zijn geweest door erfpacht, er in slagen hun kinderen of kleinkinderen op een hoeve te installeren? Men kan toch moeilijk aannemen, zolang men aan het eigendomsrecht nog enige betekenis hecht, dat de afstammelingen van grondbezitters niet zekere rechten op die gronden bezitten. Men zal dus op de erfpacht uitzonde-

ringen moeten toestaan, hetzij reeds bij het ontstaan van het contract zelf, hetzij bij wijziging van de toestand gedurende het verloop van de erfpacht zelf.

Elke uitzondering is echter een bres in de zorgegeerde zekerheid van de pachter-uitbater; elke mogelijkheid van uitzondering is een hindernis meer op de weg naar ruilverkaveling van de erfpachtcontracten.

Ten slotte is de kleine landeigendom nog altijd in vele gevallen een vorm van gespaard kapitaal, ook voor burgers die niet behoren tot de candidaat-exploitanten. Achter twee, drie of vier hectaren eigendom voelen duizenden mensen zich in België beveiligd tegen allerlei tegenslagen en ongemakken die zich kunnen voordoen in het leven; een appeltje tegen de dorst noemt men dat. Het is een kapitaal dat niet zo renderend is, maar het blijft zijn waarde behouden; het verslijt niet en kan niet vernield worden. Erfpacht zou deze kleine landeigendom bevriezen; als appeltje tegen de dorst verliest het land zijn aantrekkelijkheid, omdat het, gezien het langdurig zakelijk recht van de pachter, niet beschikbaar is op het ogenblik van de tegenspoed of de noodwendigheid het in specien om te zetten, tenzij tegen zeer verminderde prijs.

Natuurlijk na een zeker aantal decennia zou de psychologie van de spaarder zich wellicht kunnen aanpassen aan de nieuw geschapen toestand en zou men misschien even gemakkelijk « bevrozen » landeigendom kopen als men nu obligaties van staatsleningen op lange termijn verhandelt. Intussen echter zou het omschakelen van het ene systeem naar het andere een zeer delicate operatie zijn, waarmee de boeren zouden gediend worden, vele kleine spaarders echter benadeeld, want tegenover de huidige prijzen van het land zouden de nieuwe, althans gedurende een zekere tijd, veel lager liggen.

Ik heb echter wel willen aannemen dat de erfpacht, zoals zij door U wordt voorgestaan, in het voordeel zou uitvallen van de boeren. Maar ook dat is eigenlijk nog niet zo zeker. Onderstellen wij een ogenblik dat morgen een wet verschijnt waarbij bevolen wordt dat alle pachtcontracten, op weinig uitzonderingen na, gedurende een periode van 40 jaar zullen dienen voort te bestaan. In zake erfpacht, die gaat van 27 tot 99 jaar, is een dergelijke duurtijd helemaal niet uitzonderlijk. In dergelijk geval zouden de pachtcontracten dus gedurende 40 jaar ongewijzigd dienen te blijven. Of de zekerheid die de pachter aldus krijgt aan zijn productiviteit ten goede zou komen, valt nog te bezien. Het zijn niet altijd de boeren-eigenaars, die dus volle zekerheid hebben, die de beste boeren zijn, doch ik wil wel aannemen dat dit zo zou zijn. Er is echter een keerzijde aan deze medalie. Inderaad, gedurende 40 jaar zou zich geen enkele jonge boer meer kunnen installeren, tenzij hij de oudste zoon van een boer is en vaders dood afwacht of dat hij een erfpacht van een ander afkoopt. De prijzen van overname van een landbouwbedrijf van enige betekenis variëren op het huidige ogenblik rond de 50.000 frank de hectare plus de kostprijs van alaa, vee en vetprijzen. Men vraagt zich met angst af wat de waarde zou zijn in het geval dat ons bezighoudt. Een verwijzen naar de handel waar vraag en aanbod speelt, zou vermetel zijn, vermits in het landbouwbedrijf de vraag het aanbod ver overtreft. Het zouden dus alleen de gefortuneerde boerenzonen zijn die nog de mogelijkheid hebben een landbouwbedrijf aan te kopen. Het pachtcontract van 9 jaar, zoals wij dit thans kennen, heeft aan de hoeve met zijn landerijen een handelswaarde gegeven, wat vroeger niet bestond. De erfpacht voor lange termijn zou het aanbod in een trager rythme laten gebeuren en het

aldus zeldzamer maken. Ik meen dat de bedrijven zodoende zouden verzameld geraken in handen van de meestbiedenden, wat aan de boerenstand niet zou ten goede komen.

Verhoging van de productiviteit door een rechtszekerheid aan de pachter is één zaak. Het geluk van de boerenstand in het algemeen volgt niet altijd dezelfde curve als de productiviteit. Misschien is het economisch beter dat 100 boeren 1.000 zakken graan voortbrengen. Ik vraag mij nochtans af of het in ons land sociaal niet verantwoord is te zeggen dat het beter is dat 200 exploitanten, met minder winst voor elk afzonderlijk individu en misschien meer werk, diezelfde 1.000 zakken voortbrengen.

Ten slotte zouden in het systeem van de erfpacht vooral de niet-producerende burgers, die landeigendom bezitten, het kind van de rekening zijn. Welnu, ik meen dat in de huidige stand van onze wetgeving deze eigenaars juist voor de pachters geen enkel gevaar uitmaken. Zonder ernstige reden kunnen zij hun pachter niet meer opzeggen, de eerste negen jaar niet, in de tweede periode van negen jaar nog niet, en zelfs daarna niet. Dus nooit meer. Welnu, ernstige redenen om aan een pachtcontract een einde te stellen zullen altijd moeten blijven bestaan, b.v. verwaarlozing van het land, of eigen gebruik.

De niet-producerende landeigenaars worden voor de pachter maar gevaarlijk ten eerste wanneer zij zelf of hun afstammelingen naar de boerenstiel terugkeren of wanneer zij hun land aan een boer verkopen. Het eerste kan men hun rechtvaardigheidshalve nooit verbieden, het tweede kan gemakkelijk ondervangen worden door het recht van voorkoop aan de pachter te verlenen.

De huidige rechtsonzekerheid van de landbouwpachter ligt klaarblijkelijk in het neven hem bestaan van de boer-eigenaar. Dat probleem schakelt men ook door erfpacht niet uit.

De harde werkelijkheid is dat er in België veel te veel boeren zijn, voor veel te weinig landbouwland. Bijna elk kind geboren op een landbouwbedrijf is een toekomstige boer en daar er meer boerenzonen zijn dan landbouwbedrijven, wordt elk vaderlijk erf verdeeld tot wanneer het verbrokkeld is in zoveel kleine stukjes, tot elk van hen onder toepassing valt van de wet op de kleine erfenissen. Ik zie werkelijk geen juridische oplossing voor dit probleem, dat alle moeilijkheden zou uitschakelen.

Wij kunnen streven naar verbetering b.v. de ruilverkaveling, ook van de pachter in zekere mate, het recht van voorkoop van de pachter, verbetering van de wet op de kleine erfenissen, enz. Wij mogen m.i. niet hopen met juridische toverformules de oplossing te vinden.

Hoe vermetel ik uw eindoplossing ook durf noemen, geachte Confrater, toch blijft het een grote verdienste ons in detail te hebben gewezen op kleinere middelen die nog kunnen aangewend en waarin het buitenland ons is voorafgegaan. De door U aangehaalde vergelijkingspunten zijn op dit gebied sprekend. Wij hebben nog afstand af te leggen op de weg naar het meer volmaakte.

* * *

Alhoewel dit niet binnen het bestek lag van uw rede en ik dus buiten de kritiek ervan treed, toch meen ik niet te kunnen nalaten er op te wijzen dat ik meen dat de juristen in zake het landbouwprobleem niet ten achter staan op de andere domeinen ervan, b.v. het louter landbouwtechnische.

Hebt U erover nagedacht, dat de kleine uitbater

van 1956 nog precies op dezelfde wijze boert als zijn achterovergrootvader van 1830. Toen zaaide, of plantte en maaide elke boer tarwe, rogge, aardappelen, bieten en hooi omdat hij vertrok van het idee dat hij en zijn vee in hoofdzaak van zijn eigen bedrijf in nature moesten leven. Dat doet hij nog precies zo op dit ogenblik en met dezelfde bedoeling, hoogstens heeft hij het karnen afgeleerd, en nog niet altijd. Hij zaait nog altijd 80 a. tarwe, op 3 verschillende percelen, 20 a. rogge, 60 a. aardappelen en evenveel bieten, en hij heeft 2 Ha. zaaien hooiland. Hij heeft nooit uitgerekend of het niet goedkoper zou zijn bieten of ander voeder te kopen voor zijn vee en de 60 a. die hij aan deze cultuur besteedt, niet winstgevend kan worden gebruikt voor een ander cultuur.

Hij kweekt nog altijd hennen voor de opbrengst van de eieren, varkens voor de slachtmarkt, koeien voor de melk en voor het vlees. Hij versnipperd zijn tijd over tientallen verschillende bezigheden en beoefent elke aktiviteit op een miniem kleine schaal, wat hem tijdverlies en geldverlies meebrengt. Ons Ministerie van Landbouw wijst telkens weer in haar radiotoe-

spraken op dit zelfde tekort. Specialisatie schijnt voor onze boeren absoluut aangewezen. Ook op kleine oppervlakten kan men behoorlijk geld verdienen, op voorwaarde dat men ze niet uitbaten wil zoals grote oppervlakten.

Het zou natuurlijk te ver leiden hierop nader in te gaan, en het is gevaarlijk voor juristen, het voor hen veel veiliger pad van het recht, te verlaten. Wat ik over het landbouw-technische gezegd heb is maar napraten, maar het schijnt mij voldoende om te bewijzen, dat wanneer de juristen het landbouwwrecht trachten te verbeteren, de landbouwingenieurs, zoals zij dit trouwens doen, de uitbatingsproblemen aanpakken en de ekonomen enige finantiële bescherming beloven, onze boerenstand in België niet tot ondergang gedoemd is, integendeel.

Het is inderdaad het essentiële, want hoe akademisch een uiteenzetting over landbouwwrecht ook kan schijnen, het recht staat in dienst van het volk en elke bijdrage tot dit recht is een volksdienst. Onze boeren mogen voor U, Geachte Confrater, vanavond eens kaarsje branden.

Rede van Mr Edgar VAN PÉ,

Stafhouder der Balie van Brussel

In 1953, tijdens de openingszitting van de Conférence du Jeune Barreau drukte de Heer Stafhouder Sand de mening uit dat het wenselijk was dat de feestredenaar op de plechtige openingszitting er zich zou van onthouden vanop de tribune der conferentie een onderwerp te behandelen van vage filosofische aard, waarvan de besluiten meestal slechts de uiting waren van de jammerklacht ener jeugd die haar onrust, haar ontevredenheid en haar gemis aan vertrouwen in het leven te kennen gaf.

Mijn geëerde voorganger herinnerde er aan dat toch zovele zuiver juridische problemen een dankbare stof bieden voor interessante beschouwingen en dat zij aan de spreker de gelegenheid geven op deze openbare zitting, normen voor de menselijke gedragingen uit te stippelen, die, al kunnen zij op het ogenblik zelf misschien gewaagd schijnen, door de komende generaties waarschijnlijk zullen beschouwd worden als essentiële levensbeginselen.

Nog vóór de Heer Stafhouder Sand, namelijk in 1936, wenste de Heer Stafhouder Braun vanop de tribune van het Vlaams Pleitgenootschap de toenmalige redenaar, Mr. Peereboom, geluk omdat hij er de voorkeur had aan gegeven een zuiver juridisch onderwerp te behandelen.

Hij zegde te dier gelegenheid: «Het terrein der menselijke en ideologische vraagstukken, die met het juridische verband houden, is ruim genoeg om brede uitweidingen toe te laten op allerlei gebied dat ons meer vertrouwd is en dat ons meer bepaald is voorbehouden.»

De Heer Stafhouder Braun zal morgen voorzeker met voldoening vernemen dat, twintig jaar nadat hij deze woorden sprak, hier op deze plechtige openingszitting een rede werd gehouden waarin de spreker de landbouwwetgeving tot onderwerp koos en waarin hij zich bewoog op de velden zelf van de natuur, met de bedoeling, dank zij wetgevende maatregelen, het graan in de zucht van de bries edeler te doen wassen, het vlas aan de oevers van de rivieren weelderiger te doen groeien en het hout dichter te doen opschieten in de bossen van

onze Ardennen, waarvan stafhouder Braun zo vaak de bekoring in zijn gedichten heeft bezongen.

Zonder zelf kleur te willen bekennen in het debat betreffende het onderwerp dat het meest geschikt zou zijn voor een feestrede op de plechtige openingszitting, stel ik vast dat het onderwerp, dat de spreker van vandaag heeft gekozen voor zijn merkwaardige studie, hem heeft toegelaten een werkelijke prestatie te verwezenlijken door ons voor te lichten aangaande een probleem dat de meesten onder ons slechts zeer gebrekkig kennen, en dat aan hem zelf tevens het persoonlijk genoeg zal verschaft hebben bezieling voor zijn werk te vinden in de geschriften van vooraanstaande leden zijner familie.

Wie was er inderdaad, mijn waarde confrater, als jurist meer bevoegd om ons te spreken over de wettelijke bescherming van het landbouwbbedrijf dan U, waarvan een van de verwanten een merkwaardig werk schreef over de «Geschiedenis van de landbouw in België», dat in 1952 te Antwerpen werd gepubliceerd en dat een werkelijke summa uitmaakt over dit onderwerp. Ik weet, Mr. Lindemans, dat u hartstochtelijk gehecht zijt aan de grond van uw land en dat u er naar streeft, door middel van het recht, de uitbating van deze grond te bevorderen.

Ik wens U dus oprecht geluk met de keuze van het onderwerp uwer rede en ik stel het vooral op prijs dat U het hebt aangedurfd, na een helder overzicht van bijna al de in de wereld geldende wetgevingen op dit gebied, als conclusie van uw rede, persoonlijke ideeën naar voren te brengen die, hoe revolutionair ze misschien mogen zijn voor onze nog altijd enigszins liberale opvattingen in zake private economie, ten slotte bepaalde systemen gaan vervoegen die aan de Romeinse keizers der IIe eeuw, aan het late Keizerrijk en aan de feodaliteit toelieten de uitbating der domeinen te verzekeren wanneer er door de individualistische krachtinspanningen geen voldoende productiviteit meer kon bereikt worden.

De uiteenzetting van uw ideeën vertoont trouwens aspecten die voor de sociologen, de juristen en de staatslieden merkwaardige onderwerpen ter meditatie

bieden en het is mijn hoop dat zij, niettegenstaande de zware besommeringen, die op hen wegen, de nodige tijd zullen vinden om aan deze vraagstukken de volle aandacht te schenken die ze verdienen.

Komt het hergroeperen van de domeinen inderdaad niet neer op een nieuwe samenstelling van de vermogens en dit in een tijd waar de bedoeling om over te gaan tot een herverdeling van die vermogens, ganse werelddelen obsedeert en in gisting brengt? Zal de onteigening van het recht tot uitbating der gronden niet het te bereiken doel voorbij schieten door de eventuele verkrijgers van goederen af te wenden van hun nuttige uitbating omdat zij zich over hun recht niet meer voldoende meester zullen voelen?

Men heeft geschreven dat de erfpacht, die een fenomeen is dat vastgesteld wordt bij beginnende beschavingen, steeds opnieuw opduikt wanneer deze beschavingen gaan verkwijnen.

Voorzeker, mijn waarde confrater, wil ik in U geen ongeluksprofeet zien en ik wil liever de door U gegeven wenken beschouwen als een uiting van deze nieuwe bezorgdheid der mensen om aan de arbeid het vertrouwen terug te schenken in de noodzakelijke inspanning, in het verwerven der vruchten ervan en in de bescherming waarop de arbeid recht heeft.

De rijkdom, die aanvankelijk afgeschrikt was door een al te socialistische opvatting van de staat, paste zich ten slotte aan de nieuwe beschermingsmaatregelen aan en vond in de wijsheid van de wetgever het gepaste rythme en de juiste maat die de verschillende belangen konden verzoenen.

En indien ik bij de door U verdiende lof enige kritiek zou mogen voegen, zou het misschien zijn dat U uw gedachtengang bij de oplossing door middel van de erfpacht hebt laten stilstaan en niet verder zijt geschreden op de weg der wetgeving om aan deze erfpacht, die er uitziet als een 99-jarige oude jongedochter, een wat beminnelijker uiterlijk te geven door haar van haar vroegere gebreken te bevrijden.

Maar ik vermoed dat U, zoals Keizer Zeno tussen de jaren 476 en 484, medegesleept door een soort autosuggestie, die wellicht bij U zal verwekt zijn geworden door het applaus dat zo terecht uw rede begroette, hetzij in het midden der balie, hetzij in wetgevende kringen of voor de Raad van State, verder de bijzonderheden zult willen uiteenzetten van de juridische constructies waaraan uw doordringende geest niet zal hebben nagelaten te denken.

Ik wil mij echter hoeden voor te veel kritiek. Heden ten dage geeft de wetgever, — en wij zijn hem hiervoor grote dank verschuldigd —, voortdurend blijk van zijn bezorgdheid om de beroepen en de arbeid te beschermen.

De wet op de handelshuur heeft de rechtmatige verlangens van het artisanat en van de kleinhandel bevredigd.

De lofwaardige inspanning die gedaan werd door de wetgever in zake landpacht heeft reeds in belangrijke mate voldoening geschonken aan de bekommernissen die door U werden geuit. Laten wij aan de tijd, maar vooral aan inspanningen zoals de uwe, de zorg over in een nabije toekomst het lot van onze landbouwers

te verbeteren en ze hun rechtmatig aandeel te bezorgen in de algemene welvaart van het land.

In elk geval, geachte confrater, strekt uwe rede tot eer aan de werkzaamheden van uw pleitgenootschap.

* * *

Het was op 14 december 1935 dat, naar ik meen, voor het eerst, Mijnheer de Voorzitter, uw fiere gehechtheid aan uw taal had weten te bereiken dat aan de jonge Nederlandstalige advocaten onze balie gelegenheid werd gegeven van op deze tribune blijk te geven van hun durf en van hun kunde.

De zitting werd toen geopend met de herinnering aan de harde strijd die U had moeten voeren om het herstel te bekomen van zekere onrechtvaardigheden. Er werd toen ook uiting gegeven aan de ongerustheid betreffende de vraag of de nieuwe wet op het gebruik der talen in gerechtszaken wel trouw zou worden toegepast. En ten slotte beklemden velen het gevoel van onzekerheid aangaande de normalisatie der confraternale verhoudingen tussen de leden van verschillende uitdrukking ener zelfde balie.

Heden ten dage kunnen deze herinneringen vergeten worden. Alle onrust is weggevaagd en alle onzekerheid is verdwenen. Iedereen is gerustgesteld dank zij de uitingen van goede wil die men zich van beide kanten heeft opgelegd.

In elk geval verkrijgt de tweetaligheid aan de balie te Brussel meer en meer burgerrecht.

Onze Nederlandstalige confraters doen eer aan de Franssprekenden.

Deze laatsten schenken heden ten dage veel aandacht aan de uitingen van uw cultuur.

Geen incident op taalgebied komt onze confraternale verhoudingen storen.

Uw rechten zijn erkend en de vrije uitoefening ervan is gewaarborgd. En ik vraag mij af of misschien de tijd niet zal komen waarop wij allen samen, in een geest van breed wederzijds begrip, misschien in bepaalde gevallen de regelen van een nogal strenge wetgeving zouden kunnen versoepelen.

Wanneer uw pleitgenootschap ook aan de thans zo talrijke Franstaligen, die wensen met evenveel talent in onze beide landstalen te kunnen pleiten, toegang wilde verlenen tot haar oefeningen, ten einde hun toe te laten hun taalgebreken te verbeteren, dan ben ik ervan overtuigd dat de kulturele betrekkingen tussen de leden onze balie daardoor heel wat inniger zouden worden, dat vroegere wantoestanden volledig zouden vergeten worden en dat ons aldus de gelegenheid zou worden gegeven in de juiste maat recht te laten wederbaren aan onze bezorgdheid om aan iedereen de vrije uitdrukking van zijn gedachten te waarborgen.

Maar in elk geval wenst de Stafhouder der Advocaten aan Mr. Lindemans zijn oprechte gelukwensen aan te bieden, aan het Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie te Brussel de blijken te geven van zijn belangstelling en van zijn sympathie, en aan de grote Vlaamse cultuur de hulde te brengen van zijn trots en van zijn bewondering.

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het Rechtskundig "Weekblad"

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 19 januari 1956.

Eerste Voorzitter : M. Wouters.

Raadsheer-Verslaggever : M. Piret.

Advocaat Generaal : M. Ganshof Van der Meersch.

Advocaat : Mr. J. Van Rijn.

Muziekauteursrecht. — Uitzending door het N.I.R. van in de handel gekochte platen. — Aan de auteur toekomend recht van reproductie. — Beperkende voorwaarden bij de machtiging tot reproductie.

Het recht van de auteur van een muziekwerk moet ten opzichte van zijn vermogen worden beschouwd als bestaande uit twee onderscheiden rechten; het recht het werk te reproducere en derhalve de reproductie daarvan toe te staan, en het recht het werk uit te voeren en derhalve de openbare uitvoering daarvan toe te staan.

De auteur of de cessionaris van die rechten vermag, daar hij meester is van het recht om het werk te reproducere, slechts machtiging tot die reproductie te verlenen in de voor hem bepaalde mate of de reproductie afhankelijk te stellen van door hem bepaalde voorwaarden.

Het opvangen van het op platen opgenomen muziekwerk en de radio-uitzending daarvan is, om het even of er al dan niet een verdubbeling op een andere stoffelijke geleider heeft plaats gehad, een wijze van reproducering van het werk.

De auteur kan de fabrikant tot reproducering op platen slechts machtigen met het oog op particulier gebruik, hetgeen in het onderhavige geval is geschied.

Het recht van openbare uitvoering impliceert niet het recht van reproductie, hetgeen voor de uitzending over de radio wordt vergevrd.

Het bestreden arrest heeft ten behoeve van de toondichters of uitgevers van muziekwerken geenszins een nieuw recht erkend, dat onderscheiden zijn zou zowel van het recht van reproductie als van het recht van uitvoering, welk nieuw recht in geen enkele wetsbepaling zou zijn vastgelegd.

Na er terecht op gewezen te hebben dat de overdracht van het recht van reproductie kan vergezeld gaan van voorbehoud of slechts bepaalde gebruiken van het werk kan toestaan met uitsluiting van andere gebruiken, heeft de rechter over de grond daaruit logisch afgeleid dat de houder van het auteursrecht kan controleren of hij, aan wie het stoffelijk voorwerp overgedragen is, door middel waarvan de reproductie plaats heeft, van dat voorwerp geen verboden gebruik maakt.

Hij heeft even terecht aangenomen dat de houder van het auteursrecht van de derden, die het instrument tot niet geoorloofde doeleinden gebruiken, gewis geen bijkomende retributie kan vorderen, doch wel schadevergoeding omdat aan zijn recht afbreuk is gedaan.

De rechter over de grond heeft uit zijn vaststellingen kunnen afleiden dat het N.I.R. een wederrechtelijke daad heeft begaan, bestaande in de krenking, die het wetens heeft toegebracht aan de rechten, die de auteurs op bedoelde werken hadden behouden.

Nationaal instituut voor Radio-Omroep t/
P.V.B.A. Durand & Ce en cs.

Gelet op het bestreden arrest, op 9 mei 1953 door het Hof van beroep te Brussel gewezen;

Overwegende dat uit de stukken, aan het Hof voorgelegd, blijkt dat de vorderingen, in drie onderscheiden dagvaardingen ingesteld door de eerste drie verweerders en vijfde verweerder, toondichters of uitgevers, houders van het auteursrecht op zekere muziekwerken, ertoe strekken veroordeling te bekomen van aanlegger, het Nationaal Belgisch Instituut voor Radio-omroep, tot betaling van schadevergoeding;

Dat die vorderingen gesteund zijn op het feit dat aanlegger voor zijn radio-uitzendingen fonografische platen, in de handel gekocht, gebruikt heeft zonder de machtiging van de lasthebber bekomen te hebben, aan wie verweerders het beheren van hun recht van mechanische reproductie opgedragen hadden, namelijk het « Bureau International de L'Edition Mécanique », en zonder bijgevolg de prijs der machtiging betaald te hebben;

Dat vierde verweerder, de « Société Nationale de Reproduction Mécanique », vertegenwoordigster voor België van het « Bureau International de L'Edition Mécanique », zich bij die zaken gevoegd heeft om de eisen van de toondichters en de uitgevers, hier verweerders, te steunen;

Overwegende dat aanlegger tegen die eisen heeft doen gelden dat hij de fonoplaten waarop de werken gereproduceerd waren regelmatig gekocht had, en dat hij door zesde verweester gemachtigd was geworden om voornmelde werken openbaar uit te voeren; dat hij zesde verweester opgeroepen heeft tot tussenkomst en bindendverklaring van het vonnis;

Overwegende dat de rechter over de grond de zaken samengevoegd en de stelling van de eerste vijf verweerders aangenomen heeft; dat hij de oproepingen tot tussenkomst en bindendverklaring van het arrest, tegen zesde verweester gericht, verworpen heeft;

Over het eerste middel : schending van de artikelen 1, 2, 3 en 16 van de wet van 22 maart 1886 op het auteursrecht, 1, 2, 4, 11, 11bis en 13 van de wet van 16 april 1934 tot goedkeuring van de internationale conventie voor de bescherming van letterkundige en kunstwerken, gesloten te Rome op 2 juni 1928; 1382 tot 1384, 1134, 1319, 1320, 1322 van het Burgerlijk Wetboek, en 97 van de Grondwet,

doordat het bestreden arrest, ofschoon vaststellend dat aanlegger in verbreking van de organismen die op het gebied van de openbare uitvoering het auteursrecht beheren (N.A.V.E.A. of S.A.B.A.M.) de algemene machtiging bekomen had om de litigieuze werken over de radio ten gehore te brengen « door alle levende en opgenomen uitzendingen, welke hun oorsprong ook zij », beslist heeft dat « aanlegger, door voor zijn radio-uitzendingen platen in de koophandel gekocht te gebruiken en door de gramfoonopname van die werken te reproducere... », het recht van reproductie van verweerders in verbreking gekrenkt en hun zodoende een stoffelijk nadeel berokkend had », tot vergoeding van hetwelk het aanlegger veroordeelt, met verbod in de toekomst voor zijn uitzendingen van gramfoonmuziek fonografische platen uit de koophandel te gebruiken, om de reden dat, « aangezien de radio-uitzendingen van gramfoonplaten in werkelijkheid uitvoeringen van opgenomen werken, dit wil zeggen voor-

af gereproduceerde werken, uitmaken»,... de rechten van openbare uitvoering en reproductie «welke zich enten op die twee activiteiten», de radio-uitzending en de opname, «in de studio's van het N.I.R. in verbinding zouden komen», zodat, «waar het ter zake uitvoeringen in de vorm van uitzending van grammofoonmuziek gold, twee machtigingen vereist waren: a) een machtiging tot uitvoering welke de N.A.V.E.A. kon verlenen; b) een machtiging tot het opnemen van het werk op platen, welke afhangt van het B.I.E.M., hetwelk de rechten van reproductie» van verweerder in verbreking beheert, en dat aanlegger in gebreke gebleven was deze tweede machtiging te bekomen, dan wanneer, zoals trouwens de rechters over de grond zelf terecht gezegd hebben, het recht van reproductie en het recht van openbare uitvoering twee onderscheiden en onafhankelijke rechten zijn van de auteur op zijn werk, dat de opname door een mechanisch procédé, zoals de fonoplaat, een reproductie van het werk is, en de radio-uitzending een openbare uitvoering van het werk, en dat beide rechten uitgeoefend werden, het recht van reproductie, waarvan verweerders houders zijn naar aanleiding van het contract van het B.I.E.M. met de fabrikanten van platen, en het recht van openbare uitvoering, hetwelk vreemd is aan verweerders, door de algemene machtiging tot radio-uitzending, door de N.A.V.E.A. (of S.A.B.A.M.) aan aanlegger in verbreking verleend,

dan wanneer, vermits bedoelde machtiging uitdrukkelijk melding maakte van de openbare uitvoering in de vorm van «opgenomen uitzendingen, welke hun oorsprong ook zij», zij noodzakelijkerwijze, om in toepassing gebracht te worden, voor aanlegger het recht met zich bracht onder meer platen, rechtmatig in de koophandel gekocht en regelmatig vervaardigd, te gebruiken, zonder dat voor dit gebruiken een machtiging vereist was vanwege verweerders» om het werk op een plaat op te nemen», welke machtiging generlei verband houdt met het uitoefenen van het recht van openbare uitvoering, en behoort tot het recht van reproductie dat verweerders anderdeels uitgeoefend hadden;

doordat het bestreden arrest, door voor de uitzending over de radio van opgenomen muziek, door middel van regelmatig vervaardigde en in de koophandel rechtmatig gekochte platen, benevens de «machtiging tot uitvoering» die aanlegger bezat een «machtiging tot het opnemen van het werk op een plaat» te eisen, de aard en het voorwerp van het recht van reproductie en het recht van uitvoering miskend heeft en, door hun onderscheiden draagwijdte te verwarren, de onafhankelijkheid van die rechten, welke onafhankelijkheid het trouwens erkend had, aangetast heeft (schending van de artikelen 1, 2, 3 en 16 van de wet van 16 april 1934), en, door zich te vergissen omtrent de juiste draagwijdte van de machtiging, bij overeenkomst van de N.A.V.E.A. (of S.A.B.A.M.) door aanlegger in verbreking bekomen, het geloof, te hechten aan het contract waarin die machtiging was vastgelegd, geschonden heeft (schending van de artikelen 1319, 1320, 1322 van het Burgerlijk Wetboek, en van het aan de akten te hechten geloof),

doordat het bestreden arrest, door te verklaren dat het recht van reproductie en het recht van uitvoering onafhankelijk zijn, en door vervolgens die onafhankelijkheid te niet te doen door een volslagen verwarring van beide rechten, en door aanlegger ingevolge deze verwarring te veroordelen, bovendien de artikelen 1382 tot 1384 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet geschonden heeft:

Ten aanzien van het eerste onderdeel:

Overwegende dat het recht van de auteur van een muziekwerk in zijn patrimoniaal aspect te beschouwen is als bestaande uit zijn onderscheiden rechten: het recht het werk te reproducere en derhalve de reproductie ervan toe te staan, en het recht het werk uit te voeren en derhalve de openbare uitvoering ervan toe te staan;

Overwegende dat de auteur of de cessionaris van die rechten, meester zijnde van het recht om het werk te reproducere, slechts machtiging tot die reproductie vermag te verlenen in de mate door hem bepaald of de reproductie afhankelijk te stellen van zodanige voorwaarden als hij voorziet;

Overwegende dat het opvangen van het op platen opgenomen muziekwerk en de radio-uitzending ervan, om het even of er al dan niet een verdubbeling op een andere stoffelijke geleider plaats gehad heeft, een wijze van reproducere van voormeld werk uitmaken;

Overwegende dat uit de vaststellingen van de rechter over de grond blijkt dat de verweerders, auteurs van muziekwerken of cessionarissen van de auteursrechten, tot reproducere op platen door de fabrikanten slechts gemachtigd hadden met het oog op particulier gebruik; dat zij noch die fabrikanten, noch aanlegger zelf gemachtigd hadden tot het reproducere van hun werken langs de weg der radio-uitzending;

Overwegende dat aanlegger vergeefs inroept dat het recht van openbare uitvoering van die werken hem verleend was geworden door het organisme dat belast was met het beheren van het uitvoeringsrecht der auteurs;

Dat dit recht van openbare uitvoering geen recht van reproductie impliceerde hetwelk de uitzending over de radio vergt en hem niet overgedragen werd;

Dat het eerste onderdeel van het middel naar recht faalt;

Ten aanzien van het tweede onderdeel:

Overwegende, aangaande de grief, tegen het bestreden arrest ingebracht, dat hetzelfde het geloof geschonden heeft, te hechten aan de overeenkomst welke tussen aanlegger en de vennootschap N.A.V.E.A. (thans S.A.B.A.M.) gesloten werd, dat de rechter over de grond, door erop te wijzen dat voormelde vennootschap geen hoedanigheid had om de reproducere der platen met het oog op de uitzending over de radio, en derhalve het gebruiken ervan tot hetzelfde doel toe te staan, het geloof aan voormelde overeenkomst, te hechten, niet heeft kunnen schenden;

Dat immers de reden welke hij inroept niet steunt op de bepaling van de draagwijdte van de termen of de gevolgen van die overeenkomst, maar op het feit dat de vennootschap, ten gevolge van haar akkoorden met de toondichters en uitgevers, geen macht had om het recht van reproductie over te laten;

Dat dit tweede onderdeel van het middel in feite niet opgaat;

Over het tweede middel: schending van de artikelen 1, 2, 3 en 16 van de wet van 22 maart 1886 op het auteursrecht, 1, 2, 4, 11, 11bis en 13 van de wet van 16 april 1934 tot goedkeuring van de internationale conventie voor de bescherming van letterkundige en kunstwerken, gesloten te Rome op 2 juni 1928; 1382, 1383 en 1384 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat het bestreden arrest, ter rechtvaardiging

van het dispositief waarbij aan aanlegger in verbreking verboden wordt in de toekomst voor zijn radio-uitzendingen gebruik te maken van de in de handel gekochte gramfoonplaten, en hij veroordeeld wordt tot het herstellen van het stoffelijk nadeel dat in het verleden door dat gebruiken aan verweerders in verbreking zou zijn berokkend geworden door de krenking aldus beweerdelijk toegebracht aan hun recht van reproductie op de betwiste werken, beslist heeft, dat «de algemene machtiging om (voormelde) werken uit te voeren door alle levende en opgenomen uitzendingen, welke hun oorsprong ook zij», die aan aanlegger verleend werd door de organismen (N.A.V.E.A. of S.A.B.A.M.) welke het recht van openbare uitvoering beheren, hem niet toelieten gramfoonplaten uit de handel uit te zenden, aangaande welke platen de rechters over de grond niet betwisten, dat zij regelmatig vervaardigd en rechtmatig gekocht werden, zonder vooraf van verweerders een tweede machtiging gekregen te hebben, welke geen verband houdt met het recht van uitvoering en deel uitmaakt van het recht van reproductie, betreffende het gebruiken van de platen voor radio-uitzending, onder het voorwendsel dat het B.I.E.M., hetwelk het recht van reproductie van verweerders beheert, in zijn contracten met de fabrikanten van platen en door de vermeldingen van een op de platen aangebrachte etiket, te kennen gegeven had dat de platen «voor particulier gebruik» waren en dat het gebruiken ervan voor radio-uitzending verboden zou zijn zonder hun machtiging, en dat die platen, «aangezien zij niet zijn kunnen vervaardigd worden dan bezwaard met dat verbod hetwelk de voorwaarde van hun bestaan was», derhalve niet konden gekocht worden dan «bezwaard met lasten welke overeenstemmen... met een vorenbestaand recht als absoluut recht van de auteur op zijn werk», omschreven als een «verbrokkeling van zijn recht van reproductie», zodat verweerders, houders van het recht van reproductie op de betwiste werken, «na de mechanische reproductie, beperkt tot het particulier gebruik toegestaan te hebben, rechtmatig een nieuwe retributie konden eisen om het gebruiken van de opnamen voor uitzending over de radio toe te staan» en alleen bekwaam waren om die machtiging te verlenen, bij uitsluiting van de vennootschappen voor openbare uitvoering, vermits «een machtiging op het stuk van uitvoering niet valt te beschouwen als enige waarde hebbend ter zake van reproductie»;

dan wanneer het recht van reproductie, evenals elk intellectueel recht, op het werk slaat en niet op de stoffelijke geleider van hetzelfde, en onder meer het recht in zich sluit het werk mechanisch op een plaat vast te leggen, doch niet het recht het gebruik te controleren dat van die plaat zal gemaakt worden door de wettige eigenaar ervan, onder het voorbehoud dat alleen de auteur in de uitoefening van zijn recht van uitvoering de uitzending over de radio of iedere andere openbare uitvoering van zijn werk, door middel van die plaat of van elke andere manier van reproductie, kan toestaan.

doordat, waar het dienvolgens in het patrimonium van verweerders, buiten het eigenlijk recht van reproductie van de litigieuze werken en als een verbrokkeling van dit recht, het recht stelt machtiging te verlenen tot het gebruiken voor radio-uitzending van de platen, waarop die werken opgenomen zijn, en waar het beslist dat bewust recht het karakter heeft van een aan allen tegenwerpbaar auteursrecht, en dat het aan het recht van openbare uitvoering vreemd zou zijn, het bestreden arrest, ten gevolge van een verraaging van de rechten van reproductie en uitvoering, en door een verruiming van het auteursrecht buiten

de bescherming van het werk als intellectuele schepping, willekeurig een nieuw recht of een nieuwe modaliteit van het auteursrecht, «recht van radiofonisch gebruik» der platen geheten, in het leven geroepen heeft, welk recht in de belgische wet en in de bij deze wet goedgekeurde internationale conventies volstrekt onbekend is, en derhalve de wetsbepalingen, in het middel aangeduid, geschonden heeft:

Overwegende dat het bestreden arrest ten behoeve van de toondichters of uitgevers van muziekwerken geenszins een nieuw recht erkent, dat onderscheiden is zowel van het recht van reproductie als van het recht van uitvoering, welk nieuw recht in geen enkele wetsbepaling zou vastgelegd zijn;

Dat de rechter over de grond, na er terecht op gewezen te hebben dat de overdracht van het recht van reproductie kan vergezeld gaan van voorbehoud, of slechts bepaalde gebruiken van het werk kan toestaan met uitsluiting van andere gebruiken, daaruit logisch afleidt dat de houder van het auteursrecht kan controleren of degene, aan wie het stoffelijk voorwerp overgedragen werd door middel van hetwelk de reproductie plaats heeft, van dat voorwerp geen verboden gebruik maakt;

Dat hij even terecht aanneemt dat de houder van het recht van de derden, die het instrument tot niet geoorloofde doeleinden gebruiken, gewis geen bijkomende retributie kan vorderen, doch wel schadevergoeding, wijl aan zijn recht afbreuk gedaan werd;

Dat het middel in feite niet opgaat;

Over het derde middel: schending van de wet van 22 maart 1886 op het auteursrecht, inzonderheid van haar artikelen 1, 2, 3 en 16, van de wet van 16 april 1934 tot goedkeuring van de internationale conventie voor de bescherming van letterkundige en kunstwerken, gesloten te Rome, op 2 juni 1928, inzonderheid van haar artikelen 1, 2, 4, 11, 11bis en 13, van de artikelen 1382, 1383 1384 van het Burgerlijk Wetboek, en 97 van de Grondwet,

doordat het bestreden arrest, om te beslissen dat aanlegger het auteursrecht, waarvan verweerders in verbreking houders of beheerders zijn, geschonden had door voor zijn radio-uitzendingen platen uit de handel te gebruiken, en om aanlegger te veroordelen tot het vergoeden van het nadeel dat aan verweerders berokkend werd door de aldus aan hun recht beweerdelijk toegebrachte krenking, overwogen heeft dat «de algemene machtiging om de betwiste werken uit te voeren door alle levende en opgenomen uitzendingen, welke hun oorsprong ook zij», die aanlegger verleend werd door de organismen welke het recht van openbare uitvoering der auteurs beheren (N.A.V.E.A.) onvoldoende was, om reden: 1° «dat een machtiging uiteraard enkel kan verleend worden voor een geoorloofde zaak en dat ter zake, mocht de stelling van het N.I.R. als gegrond aangezien worden, hier het machtigen tot een feit kan verwerkelijkt worden...» 2° «dat trouwens de machtiging verleend aan het N.I.R... gepaard ging met aanzienlijke beperkingen... naardien het N.I.R. zich ertoe verbond zorg ervoor te dragen dat gebruik zou gemaakt worden van materieel hetwelk aan de wet op het auteursrecht voldoet, en dat het werk uitgevoerd wordt overeenkomstig de wil van de toondichter, en dat het N.I.R., door gramfoonplaten te gebruiken die voor de openbare uitzendingen verboden waren, klaarblijkelijk de bij het contract toegestane grenzen te buiten ging, vermits het verboden materieel gebruikte en afbreuk deed aan het absoluut recht van de auteur op zijn werk, hetwelk het uitvoerde op een manier die indruiste tegen zijn wil», en tenslotte, 3° «dat noch het N.I.R., noch de N.A.V.E.A.,

zich trouwens hebben kunnen vergissen nopens de draagwijdte van de machtiging door eerstgenoemde bekomen en door de tweede verleend», ter wille van de kennis die zij droegen van de eisen van verweerders in verbreking;

1) dan wanneer de platen uit de koophandel welke aanlegger gebruikt heeft voor de opgenomen uitvoeringen, waartoe de N.A.V.E.A. machtiging had verleend, van de litigieuze werken, zoals uit de vaststellingen van het arrest blijkt, regelmatig vervaardigd en gekocht waren geworden, dat zij derhalve reproducties uitmaakten, tot stand gebracht overeenkomstig de wet op het auteursrecht, en zij bijgevolg geen namakingen konden worden, door de krenking aan het recht van reproductie toegebracht, noch «verboden platen», noch «verboden materieel», ten gevolge van het gebruik dat ervan zou gemaakt worden voor openbare uitvoeringen van het werk, tot welke uitvoeringen overigens een behoorlijke machtiging werd verleend;

2) dan wanneer de houder van het recht van reproductie aan dit recht geen ander prerogatief ontleent dan dat hij het werk kan laten reproduceren en de reproducties in de handel kan brengen, dat in de wet geen auteursrecht met betrekking tot het «radiofonisch gebruik» der platen, noch enig ander recht, aan allen tegenwerpbaar en gebonden aan het recht van reproductie, bestaat welke de regelmatig aangekochte grammofoonplaat kan bezwaren met een «last» die het gebruiksrecht van de wettige eigenaar ervan beperkt, onder het enkel voorbehoud dat deze het recht eerbiedigt dat de auteur heeft de openbare uitvoering van zijn op de plaat gegraveerd werk te verbieden, dat aanlegger in verbreking dienvolgens geen gebruik maakte van een «ongoorloofd middel» en geen afbreuk deed aan enige auteursrecht in hoofde van verweerders, noch aan de wil door de toondichter geuit aangaande de uitvoering van zijn werk, waar aanlegger, door middel van platen uit de koophandel gebruik maakte van de hem verleende machtiging het werk over de radio ten gehore te brengen door opgenomen uitzendingen;

3) en dan wanneer eindelijk tegen aanlegger in verbreking geen gevolgtrekking geldig kon afgeleid worden uit de omstandigheid dat hij, toen hij met de N.A.V.E.A., die het recht van uitvoering beheerde met betrekking tot de radio-uitzending van de litigieuze werken, het contract zou aangaan, kennis zou gedragen hebben van de aanspraken gesteld door verweerders of door het B.I.E.M. in hun plaats, op grond van het recht van reproductie, vermits, aan de ene zijde, noch de aanspraken van verweerder, noch die van het B.I.E.M., gesteund op het recht van reproductie, gegrond waren, en aan de andere zijde, de rechters over de grond trouwens uitdrukkelijk het voorbehoud vastgesteld hadden, door partijen gemaakt «voor al hun rechten, betreffende het gebruiken voor radio-uitzending van de platen uit de koophandel»,

doordat het bestreden arrest mitsdien zijn dispositief gerechtvaardigd heeft door gronden welke in strijd zijn met de wetsbepalingen waarbij het auteursrecht georganiseerd is, en, door aanlegger te veroordelen uit hoofde van wederrechtelijke daden welke dit karakter niet hadden, benevens de vorenaangeduide wetsbepalingen, de artikelen 1382 en volgende van het Burgerlijk Wetboek, alsmede artikel 97 van de Grondwet geschonden heeft:

Overwegende dat het bestreden arrest vaststelt dat de houders van het auteursrecht op de werken welke aanlegger over de radio uitgezonden heeft, geen reproductie met het oog op radio-uitzending toegestaan hadden, en erop wijst dat aanlegger, die kennis droeg van

de aldus ingevoerde beperking, zich desondanks voor de radio-uitzending bediend heeft van de «platen uit de koophandel»;

Dat de rechter over de grond uit deze vaststellingen heeft kunnen afleiden dat aanlegger een wederrechtelijke daad begaan had, bestaande in de krenking welke hij tevens toebracht aan de rechten die verweerders op bewuste werken behouden hadden;

Dat hij, na gereleveerd te hebben dat de vennootschap welke met het beheren van het recht van uitvoering belast was, geen hoedanigheid had om de reproductie toe te staan, daaruit wettelijk afgeleid heeft dat de overeenkomst, tussen die partij en aanlegger gesloten, aan de daden welke aanlegger verweten werden hun wederrechtelijk karakter niet had kunnen doen verliezen;

Dat het middel naar recht faalt;

Om die redenen:

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt aanlegger tot de kosten, en, de voorziening vóór 15 september 1953 betekend zijnde geworden, tot een vergoeding van 150 frank jegens verweerders.

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 23 januari 1956.

Voorzitter: M. Fettweis.

Raadsheer Verslaggever: M. Daubresse.

Eerste Advocaat-generaal: M. Janssens de Bisthoven.

Verduistering en oplichting (gepleegd door militair ten nadele van de Staat). — Vereist oogmerk.

Voor de toepasselijkheid van de artikelen 54 van het Militair Wetboek van Strafrecht en 240 en 491 van het gewone Wetboek van Strafrecht is niet vereist dat de dader de opbrengst van de verkoop van de wederrechtelijk door verduistering verkregen goederen voor zichzelf behouden heeft om ze te besteden aan louter persoonlijke uitgaven.

Voor de strafbaarheid van oplichting (art. 496 W.v.S.) is niet vereist dat het oogmerk van de dader om zich iets toe te eigenen gericht was op een voordeel van hem zelf.

Auditeur Generaal bij het Militair Gerechtshof t/
Mathieu Eugène.

Gelet op het bestreden arrest, op 20 juli 1955 door het Militair Gerechtshof gewezen;

A. Ten aanzien van de telastlegging A:

Over het tweede middel, schending van de artikelen 54 van het Militair Strafwetboek en 240 van het gewone Strafwetboek,

doordat het bestreden arrest, na vastgesteld te hebben dat beklaagde verduisterd en aan particulieren verkocht heeft ongeveer 15 ton brandstof welke onder zijn bewaking gesteld was en aan de Staat toebehoorde, en daarover «animo domini» beschikt heeft ten einde voor zich zelf of voor anderen de tuchtmaatregelen of geldelijke gevolgen uit de schade aan de Staat berokkend door nalatigheid in de dienst, te vermijden, beslist dat het intentioneel element van het misdrijf, het bedrieglijk oogmerk, afwezig is, om de reden dat beklaagde de opbrengst van die wederrechtelijke ver-

koop niet voor zich behouden heeft om ze te besteden aan persoonlijke uitgaven, dan wanneer, volgens de bepalingen van artikel 54 van het Militair Strafwetboek en 240 van het gewoon Strafwetboek, het bedrieglijke oogmerk bestaat in de wil het onder zich hebben wederrechtelijk om te zetten in een bezitten animo domini, en dan wanneer die bepalingen het vervuld zijn van de bijkomende voorwaarde, aangeduid in het bestreden arrest, niet vereisen :

Overwegende dat aan verweerder ten laste gelegd werd, militair in actieve dienst zijnde, tussen 1 en 31 december 1953, in de kantonnementen van het 16de ordonnantiebataljon te Brühl of elders in Duitsland, wapens, ammunitie, voorwerpen voor kazernement of kampement, gelden of welke voorwerpen ook verduisterd te hebben welke aan militairen of aan de Staat toebehooren en waarover hij rekenplichtig was of welke onder zijn bewaking gesteld waren, ter zake een hoeveelheid van ongeveer vijftien ton steenkolen, die aan de Staat toebehoorden;

Overwegende dat het bestreden arrest erop wijst :

1) dat beklaagde tegelijkertijd plaatscommandant, kwartiercommandant en commandant van de 16de ordonnantiecompagnie was geweest en dat de distributie van de brandstof onder de verantwoordelijkheid van de beklaagde gesteld was;

2) dat in de maand januari 1953 tijdens de periode in de loop van welke beklaagde, wegens de ziekte van de titularis, de functies waarnam van commandant ad interim van de compagnie E.M. van het 16de ordonnantiebataljon, er bij de maandelijkse inspectie vastgesteld werd dat negen motorblokken van militaire vrachtautomobielen ter oorzake van de vorst gespleten waren, daar de reglementaire lediging slecht werd gedaan;

3) dat, ten einde voor zich persoonlijk de moeilijkheden en de eventuele gevolgen van een bestuurlijk onderzoek te vermijden, en ten einde bovendien een onderofficier, welke beklaagde persoonlijk verantwoordelijk achtte, de tuchtmaatregelen en geldelijke gevolgen van zijn nalatigheid te besparen, beklaagde, met schending van de reglementen, de buiten gebruik gevallen motoren tersluiks in particuliere bedrijven heeft doen repareren;

«) dat beklaagde, om een deel van die onreglementaire reparatie- en vervangingskosten te betalen, verduisterd en aan Duitse particulieren verkocht heeft ongeveer vijftien ton brandstof welke onder zijn bewaking was gesteld en aan de Staat toebehoorde; dat hij gehandeld heeft met schending van de reglementen, buiten weten van zijn meerderen, en zodoende met animus domini over dat goed van een ander beschikt heeft;

Overwegende dat het arrest uit deze vaststellingen afleidt « dat beklaagde, die enkel houder tot wederopzeggens toe was van die voorraad brandstof waarover hij niet mocht beschikken dan tot reglementaire doeleinden, ten onrechte over een deel van die voorraad beschikt heeft alsof hij daarvan de eigenaar was, ten einde voor zich zelf of voor een ander de tuchtmaatregelen of geldelijke gevolgen uit de schade aan de Staat berokkend door een nalatigheid in de dienst, te vermijden »;

Dat het arrest derhalve met schending van de artikelen 54 van het Militair Strafwetboek, 240 en 491 van het gewoon Strafwetboek, beslist, dat het bedrieglijke oogmerk niet bewezen is omdat beklaagde de opbrengst van die wederrechtelijke verkoop niet voor zich behouden heeft om ze te besteden aan louter persoonlijke uitgaven;

Dat het middel gegrond is;

B. Ten aanzien van de telastlegging C :

Over het middel, schending van artikel 496 van het Strafwetboek, doordat het bestreden arrest, na vastgesteld te hebben dat beklaagde bedrieglijke handelingen heeft aangewend met het doel om zich wederrechtelijk een som van 300 D.M., welke hij bekomen heeft, te doen afgeven, beklaagde van vervolging uit hoofde van oplichting ontslaat, om de reden dat geen bedrieglijk oogmerk in hoofde van beklaagde bewezen is, naardien dat oogmerk kan bestaan in het verkrijgen van een geldelijk voordeel, besteed aan onmiddellijke persoonlijke uitgaven, dan wanneer de bepaling van artikel 496 voor de volvoering van het wanbedrijf van oplichting het aanwezig zijn van deze voorwaarde niet vereist;

Overwegende dat aan verweerder ten laste werd gelegd, met het doel zich een zaak toe te eigenen die aan een ander toebehoorde, zich fondsen, meubelen, schuldbrieven, kwijtschriften, ontheffingen van schuld te hebben doen afgeven of afleveren, hetzij door valse namen of valse hoedanigheden te gebruiken, hetzij door bedrieglijke handelingen aan te wenden om aan het bestaan van valse ondernemingen, van een ingebeelde macht of van een ingebeeld krediet te doen geloven, om hoop of vrees voor een goede uitslag, een ongeval of enige andere hersenschimmige gebeurtenis te verwekken of om op een andere wijze van het vertrouwen of van de lichtgelovigheid misbruik te maken, ter zake, door gebruik te maken van valse facturen, zich een som van 300 Mark, welke aan de Belgische Staat toebehoorde, te hebben doen afgeven of afleveren;

Overwegende dat het bestreden arrest vaststelt :

1) dat verweerder, met het doel om zich wederrechtelijk een som van 300 Mark, welke aan de Staat toebehoorde, te doen afgeven, twee valse facturen, elk ten bedrage van 150 Mark, overgelegd heeft;

2) dat beklaagde de som van 300 Mark, welke hij zodoende heeft bekomen, besteed heeft aan het betalen van een deel der reparatie- of vervangingskosten die hij tersluiks en wederrechtelijk gemaakt had;

Overwegende dat het arrest hierdoor wijst op het zedelijk element van het wanbedrijf van oplichting, namelijk dat aanlegger gehandeld heeft ten einde zich wederrechtelijk een zaak, aan een ander toebehorende, toe te eigenen;

Overwegende dat zonder belang is het feit dat dit oogmerk om zich iets toe te eigen gericht zij op een voordeel voor een ander of voor de beklaagde zelf;

Overwegende dat het arrest dienvolgens met schending van artikel 496 van het Strafwetboek beslist dat het bedrieglijk oogmerk enkel kan bestaan « in het verkrijgen van een geldelijk voordeel, besteed aan onmiddellijke, persoonlijke uitgaven »;

Dat het middel gegrond is;

C. Ten aanzien van de telastleggingen B, D en E :

Overwegende dat de substantiële of op straf van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen werden nageleefd en dat het beslissing overeenkomstig de wet is;

Om die redenen,

Verbreekt het bestreden arrest, in zover het verweerder niet schuldig verklaart aan de telastleggingen A en C en hem daarvan vrijspreekt, en in zover het over de kosten beslist;

Verwerpt de voorziening voor het overige;

Beveelt dat melding van onderhavig arrest zal ge-

maakt worden op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing;

Veroordeelt verweerder tot de helft der kosten, laat de wederhelft ten laste van de Staat;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Militair Gerechtshof, anders samengesteld.

RAAD VAN STATE

4e Kamer. — 6 november 1956.

Zetel: MM. Vranckx, voorzitter, Mast, verslaggever, en Buch.

Auditoraat: M. Baeyens.

1. Beroepen. — Geneesheren. — Medisch-Pharmaceutische cumulatie.
2. Administratieve akten. — Geldigheid. — Bevoegdheid. — Uitsluitende toekenning.
3. Raad van State. — Geschil nietigverklaring. — Akte vatbaar voor beroep. — Advies.

De provinciale geneeskundige commissie is belast met de vaststelling van de inbreuken op de wet van 25 juli 1952 betreffende de medisch-pharmaceutische cumulatie. Geen wettelijke bepaling geeft aan de Minister van Volksgezondheid en van het Gezin de bevoegdheid te beslissen dat een rechtsonderhorige zich al dan niet bevindt in de bij artikel 3 van die wet bepaalde voorwaarden.

Hieruit volgt dat het schrijven waarbij de Minister aan de raadsman van een geneesheer het advies bevestigt dat hij aan de provinciale geneeskundige commissie gegeven heeft, de rechtstoestand van die geneesheer niet wijzigt en geen beslissing is in de zin bedoeld bij artikel 9 van de wet van 23 december 1946.

Daem t/ Belgische Staat (Minister van Volksgezondheid en van het Gezin).

Gezien het verzoekschrift d.d. 10 november 1954;

Overwegende dat het beroep strekt tot vernietiging van de akte d.d. 21 september 1954 waarbij de tegenpartij aan de raadsman van verzoeker liet weten dat deze «de voordelen niet kan genieten van de overgangsbepalingen voorzien bij artikel 3 van de wet van 25 juli 1952 betreffende de medisch-pharmaceutische cumulatie»;

Overwegende dat de voorzitter van de provinciale geneeskundige commissie van Oost-Vlaanderen op 4 maart 1954 aan verzoeker liet weten «dat het (hem) niet toegelaten is verder een geneesmiddelen depot open te houden»; dat de provinciale geneeskundige commissie bij brief van 30 juni 1954 nogmaals liet weten «dat na advies te hebben ingewonnen van het hoofdbestuur van het Ministerie van Volksgezondheid en van het Gezin — juridische dienst — het verzoeker niet toegelaten is, ingevolge de wet op de cumulatie een geneesmiddelen depot te houden»; dat de directeur-generaal, adjunct van de secretaris-generaal, bij de bestreden akte op 21 september 1954 de raadsman van verzoeker ter kennis bracht «dat uit een nieuw onderzoek van het dossier is gebleken dat (zijn cliënt) niet kan genieten van de overgangsbepaling voorzien bij artikel 3 van de wet van 25 juli 1952 betreffende de medisch-pharmaceutische cumulatie»;

Overwegende dat de provinciale geneeskundige com-

missie belast is met de vaststelling van de inbreuken op de wet van 25 juli 1952 betreffende de medisch-pharmaceutische cumulatie, en dat geen wettelijke bepaling aan de Minister van Volksgezondheid en van het Gezin de bevoegdheid geeft te beslissen dat een rechtsonderhorige zich al dan niet bevindt in de bij artikel 3 van de wet van 25 juli 1952 bepaalde voorwaarden; dat echter uit de termen van de bestreden akte en uit de briefwisseling die haar is voorafgegaan niet blijkt dat de tegenpartij een zodanige beslissing heeft genomen; dat de bestreden akte enkel dient te worden beschouwd als de bevestiging van het advies waarnaar de brief d.d. 30 juni 1954 van de provinciale geneeskundige commissie verwees; dat hieruit volgt dat de bestreden akte, die de rechtstoestand van verzoeker ongewijzigd laat, geen beslissing is in de zin bedoeld bij artikel 9 van de wet van 23 december 1946; dat derhalve het beroep niet ontvankelijk is,

BESLUIT :

Artikel 1. — Het beroep is verworpen.

Artikel 2. — De betaling van het recht van 750 fr., wegens kosten, valt ten laste van verzoeker.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

15e Kamer. — 13 oktober 1956.

Voorzitter: M. Schilling.

Raadsheren: M.M. de Foy en Sury.

Advocaat-Generaal: M. Blondeel.

Advocaat: Mr Hernould.

Strafrecht. — Een vereniging zonder winstoogmerken kan niet verantwoordelijk worden gesteld voor de betaling van de boete en gerechtskosten, tot dewelke haar aangestelde is veroordeeld wegens overtreding van art. 123 decies S.W.

Artikel 123 decies S.W. is slechts toepasselijk op vennootschappen en handelsverenigingen zonder rechtspersoonlijkheid.

Men kan onmogelijk de vereniging zonder winstoogmerken rangschikken onder de vennootschappen van commerciële of burgerlijke aard.

De wetgever heeft derhalve de vereniging zonder winstoogmerken in artikel 13 decies S.W. niet beoogd.

O.M. t/ V.Z.W.D. De Linie.

Gezien het beroep ingediend op 7 mei 1956 door «De Linie», als burgerlijk verantwoordelijk, tegen het vonnis uitgesproken (door één rechter) de 30 april 1956 door de rechtbank van eerste aanleg van het arrondissement Antwerpen, dewelke, rechtdoende in correctionele zaken, «De Linie» burgerlijk aansprakelijk verklaart voor de schadevergoeding, geldboete, kosten, verbeurdverklaring, teruggave en geldelijke straffen hoegenaamd, wegens overtredingen van de beschikkingen van hoofdstuk II, titel I, boek II S.W., uitgesproken lastens De Vreese Ernest;

Genoemde De Vreese werd veroordeeld tot 2.000 frank boete, gebracht op 40.000 frank, en tot de kosten van het proces.

Overwegende dat beroepster terecht voorhoudt dat

zij niet burgerlijk verantwoordelijk kan verklaard worden voor de betaling der boete en gerechtskosten tegen haar aangestelde uitgesproken, omdat zij een vereniging zonder winstoogmerken is;

Overwegende, inderdaad, dat artikel 123 dcs S. W. slechts toepasselijk is op vennootschappen en commerciële verenigingen zonder rechtspersoonlijkheid;

Overwegende dat in de rechtsterminologie men onmogelijk de vereniging zonder winstoogmerken kan rangschikken onder de vennootschappen van commerciële of burgerlijke aard; dat de wetgever, derhalve, de vereniging zonder winstoogmerken in artikel 123 dcs S. W. niet heeft beoogd;

Om deze beweegredenen,

Het Hof, rechtdoende op tegenspraak, binnen de perken van het beroep,

Doet het bestreden vonnis te niet daar waar het beroepster burgerlijk aansprakelijk heeft verklaard voor de veroordelingen tot schadevergoeding, geldboete, kosten, verbeurdverklaring, teruggave en geldelijke straffen hoegenaamd, wegens overtreding van de beschikkingen van hoofdstuk II, titel II, boek II van het Strafwetboek, tegen De Vreese Ernest, haar aangestelde, uitgesproken.

Stelt haar buiten zaak zonder kosten.

HOF VAN BEROEP TE GENT

5e Kamer. — 7 februari 1956.

Voorzitter : M. Maraite.

Raadsheren : M.M. Verougstraete en Van Hove.

Advocaat-Generaal : M. Matthijs.

Advocaten : Mrs De Grijse en Delvoye.

Agentuurovereenkomst van onbepaalde duur. — Eenzijdige opzegbaarheid. — Niet toepasselijkheid van artikel 1794 B.W. — Opzeggingstermijn volgens billijkheid en gebruik.

Een agentuurcontract van onbepaalde duur is eenzijdig opzegbaar. Artikel 1794 B.W. is niet toepasselijk op een industrieverhuring van onbepaalde duur. Wel kan een schadevergoeding worden toegekend op grond van de billijkheid en het gebruik krachtens artikel 1135 B.W.

De vrije handelsvertegenwoordiger, met wie zonder beperking van duur is gecontracteerd, mag in principe niet worden ontslagen zonder inachtneming van een opzeggingstermijn. Bij de bepaling van de schadevergoeding in verband met een hypothetische opzeggingstermijn is echter grote omzichtigheid geboden ten einde niet in willekeur te vervallen. Wanneer, zoals in casu, de betrekkingen tussen partijen slechts zes maanden hebben geduurd, is een opzeggingstermijn van drie maanden in overeenstemming met billijkheid en gebruik.

N.V. Société d'expédition Albert Vandenberghé
t/ Coremeyer.

Overwegende dat het beroep regelmatig is naar tijd en vorm;

Overwegende dat het beroep beperkt is tot de beschikking waarbij de eerste rechter appellante veroordeeld heeft om aan geïntimeerde een schadevergoe-

ding te betalen van 75.000 frank, wegens eenzijdige verbreking van een agentuurcontract;

Overwegende dat dit agentuurcontract, dat betrekking had tot de alleenvertegenwoordiging van appellante in Nederland, op einde juni 1949 gesloten werd en geen beperking van duur inhield; dat het opgezegd werd op 19 januari 1950 tegen einde februari, doch dat deze termijn later tot einde april verlengd werd, zodat geïntimeerde een vooropzeggingstermijn van ruim drie maanden genoten heeft;

Overwegende dat de eerste rechter terecht, op grond van het gemeen recht in zake contracten met onbepaalde duur, de eenzijdige opzegbaarheid van het kwestieus contract heeft aangenomen; dat hij verder van oordeel geweest is dat een vooropzeggingstermijn van drie maanden niet volstond, en appellante veroordeeld heeft tot betaling van een vergoeding beantwoordend aan een bijkomende termijn van drie maanden;

Overwegende dat het vonnis ten onrechte deze beslissing vastknoopt aan artikel 1794 B.W.; dat in dit artikel voorzien wordt dat, bij eenzijdige verbreking van een contract van industrieverhuring, de aannemer vergoeding zal bekomen « voor al wat hij bij die aanneming had kunnen winnen »; dat deze bepaling blijkbaar niet op een industrieverhuring met onbepaalde duur kan toegepast worden;

Overwegende dat de eerste rechter zich trouwens wel gewacht heeft van aan geïntimeerde een vergoeding toe te kennen gelijk aan « al wat hij bij die aanneming had kunnen winnen »; dat hij ter dege, na een rechtsgrond te hebben ingeroepen die bij de zaak niet paste, zich instinctmatig gekeerd heeft naar de ware rechtsgrond voor dergelijke acties, nl. de billijkheid en het gebruik zals ze door de rechtspraak op grond van artikel 1135 B.W. worden toegepast (Gent, 25 mei 1928, Jur. Comm. des Fl., 1929, n° 4974; P.P. 1930, 110; vergel. Gent, 5e Kamer, 17 januari 1956 in zake Sluis t/ De Grijse, onuitgegeven);

Overwegende dat thans schier algemeen wordt aangenomen dat de vrije handelsvertegenwoordiger, met wie zonder beperking van duur werd gecontracteerd, in principe niet zonder vooropzeg mag afgedankt worden, op straf van schadevergoeding; dat echter waar het voor de rechter erom gaat dat, om deze vergoeding in verhouding met een hypothetische vooropzeggingstermijn te bepalen, een grote omzichtigheid geboden is, ten einde in het arbitraire niet te vallen; dat aan het Hof voorkomt dat in casu, gezien de handelsbetrekkingen tussen partijen slechts zes maanden geduurd hebben, appellante niet aan billijkheid of gebruik te kort gekomen is met een vooropzeg te geven van drie maanden;

Overwegende dat geïntimeerde vergeefs doet gelden dat de eerste maanden van de handelsvertegenwoordiging grote inspanning en kosten vereisen, waarvan de vruchten slechts later kunnen geplukt worden; dat deze bespiegelingen geen toepassing vinden in de onderhavige zaak, daar geïntimeerde een verkoopinrichting bezat en er dus geen heeft moeten op touw zetten, en daar hij tijdens de buitengewone rush die de opening der grenzen op einde december 1949 gevolgd heeft, ruim en zelfs ten overvloede de vruchten van zijn eerste arbeid heeft mogen plukken.

Om die redenen,

Het Hof,

Gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935;

Verklaart het beroep ontvankelijk en gegrond;

Doet het bestreden vonnis te niet in zoverre appellante veroordeeld werd om aan geïntimeerde wegens ontijdige opzegging een schadevergoeding van 75.000

frank, met de daarbij behorende intresten en kosten te betalen;

Wijst de oorspronkelijke vordering als ongegrond af in zoverre ze de betaling van schadevergoeding uit gezegden hoofde nastreeft;

Veroordeelt geïntimeerde tot de kosten van de aanleg.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

1e Kamer bis. — 13 april 1956.

Voorzitter : M. Bossijns.

Rechters : M.M. Tilkin en Massa.

Advocaten : Mrs Tralbaut en Impens.

R.M.Z. — Verjaring. — De driejarige verjaringstermijn van art. 12, § 1 voorlaatste lid, van het Wetsbesluit van 28 december 1944 berust op een vermoeden van betaling. — Geen beroep op die verjaring na een gerechtelijke bekentenis voor de eerste rechter.

De in artikel 12, § 1, voorlaatste lid, van het wetsbesluit van 28 december 1944, gewijzigd door het wetsbesluit van 6 september 1946, artikel 2, bepaalt de driejarige verjaringstermijn is niet een vervaltermijn, doch een burgerlijke verjaringstermijn.

De juridische basis dezer verjaring is een vermoeden van betaling.

De door appellante voor de eerste rechter gedane gerechtelijke bekentenis heeft dan ook de op een vermoeden van betaling steunende exceptie van verjaring opgeheven.

De gerechtelijke bekentenis kan niet worden herroepen op grond van een dwaling omtrent het recht (artikel 1356, slot, B.W.).

Vervoort t/ R. M. Z.

Gezien de stukken van het geding o.m. :

1° het in regelmatige vorm voorgebrachte vonnis, waartegen beroep, verleend door de heer vrederechter van het vierde kanton der stad Antwerpen, in datum van 10 februari 1954;

Overwegende dat het beroep aan de hand van de voorgebrachte stukken tijdig en in regelmatige vorm ingesteld, ontvankelijk voorkomt;

Overwegende dat het driejarige verjaringstermijn, ingesteld door artikel 12, § 1, voorl. alinea, van de besluitwet van 28 december 1944, gewijzigd door de besluitwet van 6 september 1946, artikel 2, geen termijn is van verval, maar wel een burgerlijk verjaringsstermijn;

Overwegende dat, terzake, de stuiting der verjaring niet ter sprake is, vermits het recht op het inroepen der verjaring ten tijde der dagvaarding verworven was, maar dat de vraag is te weten of de schuld-bekentenis van appellante voor de eerste rechter haar nog toelaat thans in beroep deze verjaring in te roepen;

Overwegende dat de juridische basis dezer verjaring een vermoeden van betaling is;

Overwegende dat artikel 2275 Burgerlijk Wetboek overigens toelaat de eed op te dragen omtrent de werkelijke betaling der vorderingen, waartegen een korte verjaring kan ingeroepen worden;

Overwegende dat de gerechtelijke bekentenis door appellante voor de eerste rechter gedaan, dan ook de

exceptie van verjaring, gesteund op een vermoeden van betaling heeft weggenomen;

Overwegende dat een vergissing in feite, nl. dat de betaling toch zou gebeurd zijn op grond van artikel 1356 Burgerlijk Wetboek, zou toelaten de gerechtelijke bekentenis te herroepen;

Overwegende dat appellante echter geen feitelijke vergissing aanvoert maar enkel een dwaling in rechte;

Overwegende dat artikel 1356 Burgerlijk Wetboek in fine, uitdrukkelijk de dwaling in rechte uitsluit als reden van herroeping;

Overwegende dat appellante, gevolg aan haar schuld-bekentenis voor de eerste rechter, niet meer gerechtigd is de verjaring der vordering van geïntimeerde in te roepen;

Overwegende dat de eerste rechter billijke termijnen van respijt toestond;

Om deze redenen,

De Rechtbank,
Rechtdoende in hoger beroep en op tegenspraak;
Alle verdere en strijdige besluiten van de hand wijzende;

Na erover beraadslaagd te hebben;

Verklaart het beroep ontvankelijk doch ongegrond;
Dienvolgens bevestigt het bestreden vonnis in al zijn beschikkingen en veroordeelt appellante tot de kosten van het beroep.

CORRECTIONELE RECHTBANK TE DENDERMONDE

2e Kamer. — 3 december 1956.

Voorzitter : M. de Smet.

Advocaat : Mr. P. G. Seghers.

Strafvordering. — Persoonlijke verschijning van de verdachte voor de Correctionele Rechtbank. — Niet vereist bij bijzondere omstandigheden.

Alhoewel de verdachte, die zich voor de Correctionele Rechtbank moet verantwoorden wegens misdrijven, die gevangenisstraffen medebrengen, in persoon dient te verschijnen, kan van dit principe afgeweken worden in uitzonderlijke omstandigheden, namelijk wanneer de bedenkelijke gezondheidstoestand van de verdachte het hem uiterst moeilijk zou maken in persoon ter zitting aanwezig te zijn.

De pleegvormen van art. 185 van het Wetboek van strafvordering zijn uitsluitend voorzien in het belang van de verdachte en niet voorgeschreven op straf van nietigheid.

De rechtbank mag dan ook in uitzonderlijke gevallen een verdachte toelaten zich voor de Correctionele Rechtbank te doen vertegenwoordigen.

O. M. t/ V. R.

Gehoord...

Overwegende dat beklaagde, alhoewel op regelmatige wijze voor deze Rechtbank gedagvaard voor misdrijven die gevangenisstraf medebrengen, niet in persoon verschijnt, doch zich door Mr. Wiemeersch, pleitbezorger, laat vertegenwoordigen om aldus de zaak ten gronde te pleiten;

dat het Openbaar Ministerie, zich steunende op art. 185 en 186 Wetb. Strafv. zich hiertegen verzet en

vordert de niet-in-persoon-verschijnende beklaagde bij verstek te vonnissen;

Overwegende dat Meester Wiemeersch een medisch attest voorlegt, waaruit blijkt dat de beklaagde wegens ziekte onmogelijk in persoon kan verschijnen; dat de beklaagde, die het recht heeft zich te verdedigen, dit in de gegeven omstandigheden slechts kan doen door vertegenwoordiging;

Overwegende dat zulks weliswaar in strijd is met het principe, dat in zake misdrijven die gevangenisstraf medebrengen, de verschijning in persoon de regel is; dat er nochtans dient opgemerkt dat de pleegvormen van art. 185 uitsluitend in het belang van de beklaagde voorzien zijn en niet op straf van nietigheid voorgeschreven (art. 30 W. 18.8.1808; Hof v. Ber. Gent, R.W. 1955/56, k. 258); dat wanneer de beklaagde zelf of de Rechtbank zich tegen de verschijning door vertegenwoordiging niet verzetten, deze toegelaten is (Garraud, T. IV, Nr 1541; Cass. Fr. 14 maart 1908, D.P. 1912, I, 28);

Overwegende dat, omwille van de bedenkelijke gezondheidstoestand van beklaagde en zijn recht zich te verdedigen, alsmede de bestanddelen en omstandigheden der zaak, de persoonlijke verschijning niet dient bevolen; dat beklaagde dan ook toegelaten wordt zich verder door een pleitbezorger te laten vertegenwoordigen;

Om deze redenen :

De Rechtbank, rechtdoende op tegenspraak, zegt voor recht dat beklaagde, die wegens zware ziekte in de onmogelijkheid verkeert persoonlijk te verschijnen, zich mag laten vertegenwoordigen door pleitbezorger ten einde zich ten gronde te verdedigen; stelt de zaak uit op...

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE ST-NIKLAAS

1e Kamer. — 28 februari 1956.

Voorzitter M. Dirix.

Rechters : M.M. Blauwaert en Maes.

Rerefendaris : M. Cloquet.

Advocaten : Mrs Orban en De Schrijver.

Betaling. — Termijnen van respijt toegestaan op grond van artikel 1244 B.W. — Onderworpen aan het stellen van zekerheid, ook voor het op de dag van de dagvaarding nog niet opeisbare gedeelte van de schuld.

Artikel 1244 B.W. bepaalt dat de rechter de toekenning van termijnen van respijt kan onderwerpen aan het stellen van zekerheid.

Wanneer de schuldeiser zijn schuldenaar, zoals in het onderhavige geval, gedagvaard heeft slechts tot betaling van het vervallen gedeelte van een grotere schuld, is het de rechter toegelaten het stellen van zekerheid te bevelen, ook wat betreft het nog te vervallen gedeelte van de schuld, gezien het intieme verband dat tussen beide delen van de schuld bestaat, en aangezien de beoordeling omtrent het al dan niet toekennen van de gevraagde termijn van respijt beïnvloed wordt door de toestand van de partijen in zijn geheel.

Dit is nog meer bijzonder het geval, wanneer het gedeelte van de schuld, dat op de dag van de dag-

vaarding nog niet opeisbaar was, in de loop van het geding opeisbaar is geworden.

N.V. Verbreyt Gebroeders en C^o t/ Colson (Nylotex).

Overwegende dat de vordering oorspronkelijk strekte tot de betaling van 118.038 frank;

dat voormelde som het deel vertegenwoordigde dat op de dag van de dagvaarding eisbaar geworden was, van de facturen door verweerder verschuldigd uit hoofde van leveringen van waar die hij van eiseres ontving gedurende de maanden augustus, september en oktober 1955, voor een totaal bedrag van 230.804 frank;

Overwegende dat verweerder de schuld erkent en onder het geding, meer bepaald op 30 januari 1956, 10.000 frank op afkorting heeft betaald, derwijze dat hij thans nog op het gevorderde bedrag 108.036 frank verschuldigd blijft;

Overwegende dat hij vraagt dit bedrag te mogen kwijten mits betaling van : 15.000 frank op 15 maart 1956, 15.000 frank op 15 april 1956, en vervolgens 20.000 frank op de 15de van elke daarop volgende maand tot volkomen aanzuivering van zijn schuld;

Overwegende dat eiseres dit voorstel aanvaardt voor zover verweerder ten hare voordeel een hypothecaire waarborg zou stellen voor het bedrag van de gehele schuld, belopende thans nog 220.804 frank in hoofdsom;

Overwegende dat het artikel 1244 van het Burgerlijk Wetboek beschikt dat de rechter de toekenning van termijnen van respijt mag onderwerpen aan het stellen van waarborgen;

Overwegende dat, wanneer de schuldeiser zijn schuldenaar gedagvaard heeft zoals in onderhavige geval, alleen tot betaling van het vervallen deel van een grotere schuldvordering, het de rechter toegelaten is het stellen van waarborgen te eisen, ook wat betreft het nog te vervallen deel van de schuld, gezien het intiem verband dat tussen beide delen van gezegde schuld bestaat en gezien de beoordeling nopens het al dan niet toekennen van de gevraagde termijnen van respijt, beïnvloed wordt door de toestand van de partijen in zijn geheel;

Overwegende dat dit nog meer bijzonder het geval is wanneer het deel van de schuld dat op de dag van de dagvaarding nog niet eisbaar was, onder het geding eisbaar geworden is;

Overwegende dat, om aan eiseres de door haar gevorderde waarborg te verschaffen, verweerder aanbiedt aan eiseres koopwaren in pand te geven voor een waarde van 70.000 frank, met vermogen gezegde waren terug te nemen tegen kontante betaling naar gelang verweerder die koopwaren zal kunnen verkopen;

Overwegende dat, waar verweerder zijn voorstel op geen andere wijze preciseert, het dient aangenomen te worden dat hij de waar in pand zou geven voor de prijs waartegen hij ze zelf heeft gekocht;

Overwegende dat dergelijke prijs geen volledige waarborg zou vormen, vermits de factuurprijs nooit bij gewongen verkoop van het pand zou kunnen bekomen worden;

Overwegende dat het oordeelkundig voorkomt, op 50 % van de aankoopprijs de waarde vast te stellen voor dewelke eiseres de waren van verweerder in pand zal dienen te aanvaarden;

Overwegende dat verweerder voor de rest van zijn schuld aan eiseres andere zekerheden zal dienen te stellen, hetzij bij wijze van persoonlijke borgen, hetzij bij wijze van hypotheek;

Overwegende dat verweerder ten onrechte doet gelden dat het stellen van een hypotheek hem aanzienlijke kosten zou veroorzaken;

dat hij inderdaad bekent dat een stijging van de conjunctuur verwachtende, hij hierop heeft gemunt om verschillende dépôts en zelfs een kleine fabriek op te richten;

dat dergelijke speculatie en uitbreiding van zijn zaken volstrekt geoorloofd waren, doch slechts voor zover hij — na betaling van zijn schuldeisers en na behouden van een voldoende bedrijfskapitaal — uitsluitend zijn eigen penningen in gezegde speculatie belegde;

dat verweerder integendeel onvoorzichtig handelde, met zijn laatste likwiditeiten te investeren in die gewaagde uitbreiding van zijn zaken;

dat hij in feite aan zijn schuldeiser thans vraagt, het goede einde van zijn gewaagde verrichting gedurende één jaar te willen afwachten met de hieraan verbonden risico's;

Overwegende dat het in dergelijke omstandigheden ten onrechte is dat verweerder zich zou beklagen indien hij kosten moet doen omdat zijn schuldeiser de rol van gedwongen geldlener niet wil spelen en zijn instemming afhankelijk maakt van het stellen van waarborgen;

Om deze redenen,

de Rechtbank, makende melding dat artikelen 2 en 30 tot 42 van de wet van 15 juni 1945 nageleefd werden,

Verklaart de vordering ontvankelijk en rechtdoende ten gronde, verwijst verweerder om aan eiseres de hoofdsom van 108.036 frank te betalen, met de gerechtelijke intresten en met de kosten van het geding, begroot op 839 frank, niet inbegrepen deze van registratie, afschrift of uitvoering van dit vonnis;

Zegt dat verweerder zich van bovenstaande veroordelingen zal mogen kwijten mits betaling van :

15.000 frank op 15 maart 1956,

15.000 frank op 15 april 1956, en van

20.000 frank op de 15e van elke daarop volgende maand tot volkomen aanzuivering van de schuld, — doch dit onder voorwaarde dat verweerder binnen de veertien dagen na betekening van onderhavig vonnis voor een bedrag van 220.000 frank aan eiseres zekerheden verschaffe, hetzij bij wijze van pandgeving van waren van zijn handel, — gezegde waren zijnde in dit geval te berekenen tegen 50 % van hun aankoopwaarde door verweerder — hetzij bij wijze van persoonlijke borgen tot goedvinden van eiseres, hetzij bij stellen van een hypotheek op zijn onroerende goederen;

Zegt dat indien verweerder in gebreke blijft die voorwaarde te vervullen binnen de gestelde termijn, en dat indien verweerder gezegde voorwaarde vervullende, in gebreke mocht blijven één enkele van de voorzienende maandelijkse afkortingen te betalen, het gehele overblijvende deel van bovenstaande veroordeling van rechtswege en ineens eisbaar zal worden;

Verstaat dat, indien verweerder koopwaren in pand geeft, hij steeds de teruggave van gezegde waar zal mogen eisen, desgevallend per delen, tegen betaling van de waarde voor dewelke gezegde waar in pand zou gegeven geworden zijn.

VREDEGERECHT TE ANTWERPEN

4e Kanton. — 30 mei 1956.

Rechter : M. Struyf.

Advocaten : Mrs. Scruel en Wilmots.

Levensonderhoud. — Toepasselijkheid van art. 214b B.W. na echtscheiding.

Daar het onderhoudsgeld na echtscheiding niet een last is, die voortspuit uit het huwelijk, doch een verplichting, die voortvloeit uit de ontbinding van het huwelijk, mag de echtgenoot, die de echtscheiding bekomen heeft, art. 214 b B.W. niet inroepen tot zekerheid voor de betaling van dit indemnitaire en onveranderlijke levensonderhoudsgeld, dat hem persoonlijk is toegekend.

Artikel 214 b B.W. blijft echter wel toepasselijk na echtscheiding als uitvoeringsmaatregel voor wat betreft de bijdrage in de opvoeding der kinderen, omdat de verplichting tot betaling dezer bijdrage een verplichting uit het huwelijk is en de in art. 214 b B.W. voorziene sanctie der huwelijksverplichtingen zover reikt als de huwelijksverplichtingen zelf, d.i. zover de verbintenis om bij te dragen in de huwelijkslasten zich uitstrekt.

Daaruit volgt dat de vordering van art. 214 b B.W. na echtscheiding niet mag aangewend worden als een zelfstandige procedure, doch wel als een uitvoeringsmiddel van een beslissing, getroffen door een daartoe bevoegde rechtsmacht, en dan nog uitsluitend voor wat de opvoeding en onderhoudskosten van de uit het huwelijk gesproten kinderen betreft.

Wanneer na de uitspraak van de echtscheiding de uitkering tot levensonderhoud wordt gevorderd in een afzonderlijk rechtsgeding, kan de aldus ingestelde vordering niet als een incidentele vordering van de eis tot echtscheiding worden beschouwd, daar deze vordering reeds haar beslag heeft gekregen en de zaak tengevolge van het door de Rechtbank gewezen vonnis niet meer voor haar aanhangig is.

Om dezelfde reden houdt de laatstgenoemde vordering geen verband met een geding tot echtscheiding, daar zulk geding niet meer bestaat en de vrederechter is bevoegd om van die vordering kennis te nemen.

Van den Berghe t/ Struyf.

Aangezien ten gronde vaststaat dat bij vonnis van 6 juli 1955 van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Antwerpen de echtscheiding tussen partijen uitgesproken werd ten laste van aanlegger en de hoede over de kinderen gesproten uit de echt van partijen aan verweester toevertrouwd met akte verleend aan deze laatste van haar voorbehoud op onderhoudsgeld;

Aangezien aanlegger beweert dat dienvolgens Ons vonnis van 27 oktober 1954, geboekt, waarbij verweester gemachtigd werd om iedere week een bedrag van 500 fr. in ontvangst te nemen bij de werkgever van vertoger geen reden van bestaan meer heeft;

Aangezien verweester deze bewering volstrekt ontkent en doet gelden dat Ons vonnis voormeld behoeft behouden te blijven ten einde het onderhoud van gezegde kinderen te vrijwaren;

Aangezien verder verweester een tegeneis instelt ten einde het onderhoudsgeld voor de kinderen op 500 fr. per week te bekomen;

Aangezien de vraag te weten of art. 214 bis B.W. toe-

passelijk is na de echtscheiding in verschillende zin opgelost is ;

Aangezien Wij steeds het beginsel gehuldigd hebben dat, daar het onderhoudsgeld na echtscheiding niet een last is voortspruitende uit het huwelijk doch een verplichting voortvloeiend uit de verbreking van het huwelijk, de echtgenoot die de echtscheiding bekomen heeft art. 214 bis W.B. niet mag invoeren tot zekerheid van de betaling van dit indemnitaire en onveranderlijk levensonderhoudsgeld hem ten persoonlijke titel toegekend, maar dat meervermeld wetsartikel wel toepasselijk blijft na echtscheiding als uitvoeringsmaatregel voor wat betreft de bijdrage in de opvoeding der kinderen omdat deze bijdrage een huwelijksverplichting is en de sanctie der huwelijksverplichtingen voorzien door art. 214 bis B.W. zo ver reikt als de huwelijksverplichtingen zelf, zegge zover de verbintenissen bij te dragen in de huwelijkslasten zich uitstrekt ;

Aangezien daaruit volgt dat de vordering van art. 214 b. B.W. na echtscheiding niet als een zelfstandige procedure mag aangewend worden wel als een uitvoeringsmiddel van een beslissing getroffen door een daartoe bevoegde rechtsmacht en dan nog uitsluitend voor wat de opvoeding en onderhoudskosten voor de uit de echt gesproten kinderen betreft ; (Zie in de zin van de toepasselijkheid van art. 214 bis B.W. als zelfstandige procedure na echtscheiding het vonnis van de Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen dd. 3-12-1953 R.W. 1776) ;

Aangezien vaststaat dat Ons vonnis voormeld een zelfstandige procedure gesteund op art. 214 bis B.W. is en derhalve na echtscheiding niet kan behouden blijven ;

Aangezien evenwel verweerster bij tegeneis de veroordeling van aanlegger vraagt tot het betalen van gezegde onderhoudsgeld voor de kinderen ;

Aangezien ten deze naar luid van art. 2 der Wet van 10 februari 1953 tot wijziging van de volstrekte bevoegdheid en van de plaatselijke bevoegdheid inzake verstrekking van levensonderhoud de Vrederechter kennis neemt van de geschillen omtrent uitkering tot levensonderhoud gegrond op de art. 205, 206, 207, 212, 337 en 351 van het Burgerlijk Wetboek met uitzondering echter van de geschillen die verband houden met een geding tot echtscheiding of tot scheiding van tafel en bed ;

Aangezien reeds beslist werd door de Rechtspraak door Ons aanvaard dat wanneer na de uitspraak van de echtscheiding de uitkering tot levensonderhoud wordt gevorderd in een afzonderlijk rechtsgeding de eis aldus gesteld niet als een incidentele vraag van de eis in echtscheiding kan worden aangezien vermits deze vordering reeds haar beslag heeft gekregen en de Rechtbank die erover te kennen had, ontlast is tengevolge van het door haar gewezen vonnis ; (Rechtbank Mechelen 4-10-1954 R.W. 615) ;

Aangezien om die zelfde reden moet beslist worden dat laatstgenoemde eis geen verband houdt met een geding van echtscheiding vermits zulk geding niet meer bestaat en dat de Vrederechter bevoegd is om die vordering te weerhouden ;

Aangezien ten gronde van de tegeneis onbetwist is dat aanlegger havenarbeider is, dat hij derhalve een bedrijfsinkomen van ruim 1000 fr. per week verdient of kan verdienen ; dat verweerster de twee uit de echt gesproten kinderen respectievelijk 18 en 8 jaar oud nog ten laste heeft ; dat het niet bewezen is dat haar toestand sinds Ons vonnis van 27 oktober 1954 noemenswaardige wijzigingen ondergaan heeft ; dat er dan ook geen aanleiding bestaat om het onderhoudsgeld voor de kinderen te wijzigen ;

Om deze redenen :

Recht doende op tegenspraak ;
Verklaren de hoofdeis ontvankelijk doch ongegrond ;
Verklaren de tegeneis ontvankelijk en gegrond ;

Veroordelen aanlegger om voor levensonderhoud voor zijn twee uit de echt met verweerster gesproten kinderen een bedrag van 500 fr. per week aan verweerster te betalen ;

Zeggen dat de bij Ons vonnis van 27 oktober 1954 verleende maatregel zijn uitwerking behoudt, doch als uitvoeringsmaatregel van huidige beslissing op weder-eis ;

Veroordelen aanlegger in de kosten zo van hoofd- als van tegeneis.

Verklaren dit vonnis uitvoerbaar, niettegenstaande elke voorziening ;

BOEKBESPREKING

Willy DELVA, Huwelijksvermogensstelsel, I. Het huwelijkscontract. — Algemene beginselen. (Uittreksel van de Algemene Practische Rechtsverzameling).

Onze jonge collega Willy Delva groeit stilaan uit tot één onzer beste specialisten van het toch lang niet gemakkelijke huwelijksgoederenrecht.

Het begon al met zijn merkwaardig proefschrift : « Het huwelijksvermogensstelsel van scheiding van goederen met gemeenschap van aanwinsten », Gent, 1952 — een model voor dit soort geleerde literatuur.

Hetzelfde durf ik zeggen voor de verhandeling, die vóór me ligt. Ook die beschouw ik als een model. Want ik vind er alles in terug, waar praktische rechtswetenschap op gesteld is : een logische indeling, een helder betoog, een volledige (en tot op 1 oktober 1956 bijgehouden) documentatie, een objectieve bespreking der twistvragen, een met redenen omkleed positie-kiezen, rechtsvergelijking, een uitvoerig register. Met één woord : verstandig, eerlijk en nuttig werk.

En daarbij, vlot geschreven. Prof. Delva levert ons het verheugend bewijs, dat de jongere Vlaamse generatie niet meer voor de Noord-Nederlandse hoeft onder te doen. Zijn taal is rijk en soepel, uiterst geschikt om alle rechtsbegrippen te omschrijven, alle redeneringen uiteen te zetten, alle schakeringen weer te geven.

Om al deze kwaliteiten, zowel naar vorm als naar inhoud, verdient Prof. Delva de erkentelijkheid en de gelukwensen van de beoefenaars van het privaatrecht.

Prof. René Dekkers.

Vlaamse Juristen,

Abonneert U op het

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

BIBLIOGRAPHIE

Frankrijk

- Ancel M. et collab.* — Les codes pénaux européens. T. I: Introduction comparative: Allemagne, Autriche, Belgique, Bulgarie, Danemark, Loi criminelle groenlandaise. — Cujas.
- Bastid P.* — Le Gouvernement d'assemblée. — Cujas.
- Didier P.* — L'Option de la femme commune en biens. — Libr. gén. de droit et de jurisprudence.
- Ellul J.* — Histoire des Institutions. — T. II: Institutions françaises. 1re partie: Du Moyen-Age à 1789. — Press. univ. de France.
- Ellul J.* — Histoire des Institutions. T. II: Institutions françaises. 2e partie: De 1789 à 1870.
- Fourrier Ch.* — La Liberté d'opinion du fonctionnaire. — Libr. gén. droit et jur.
- Gonthier A.* — Histoire des Institutions japonaises. — Edit. de la Libr. encyclopédique.
- Hesbois J.* — Louages de travail. — Edit. lib. encycl.
- Imbert J., Sautel G. en Boulet-Sautel M.* — Histoire des institutions et des faits sociaux (X^e-XIXe siècles). — Press. univ. France.
- Jauffret A.* — Manuel de droit commercial. — Libr. gén. de droit et de jurisprudence.
- Jauffret Em.* — L'Action en responsabilité dans le transport des marchandises par mer. — Libr. gén. de droit et de jurisprudence.
- Julliot de la Morandière L.* — Précis de droit civil. T. II. — Libr. Dalloz.
- Laubadère A. de.* — Traité élémentaire de droit administratif (2e édit.). — Libr. gén. de droit et de jurisprudence.
- Lepointe G.* — Histoire des institutions et des faits sociaux. — Montchrestien.
- Levy D.* — La responsabilité de la puissance publique et de ses agents en Angleterre. — Libr. gén. dr. et jur.
- Martin M. et Pourtau P.* — Régime fiscal des sociétés. — Edit. Techniques.
- Richard A.* — La Mission méconnue de la justice pénale. — Edit. du Levain.
- Rivero J. en Savatier J.* — Droit du travail. — Press. univ. France.
- Rolland L.* — Précis de droit administratif. — Libr. Dalloz.
- Rouast A. en Durant P.* — Précis de droit du travail. — Libr. Dalloz.
- Stefani G. en Levasseur G.* — Précis de droit pénal général et criminologie. — Libr. Dalloz.
- Timbal P.* — Histoire des Institutions et des faits sociaux. T. II (Monde moderne). — Libr. Dalloz.
- Trotabas L.* — Institutions financières. — Libr. Dalloz.
- Trotabas L.* — Manuel de droit public et administratif. Libr. gén. droit et jurispr.
- Voirin P.* — Manuel de droit civil. — Libr. gén. dr. et jur.
- Waline M.* — Droit administratif. 7e édit. — Sirey.

Engeland

- Adriaanse P.* — Confiscation in Private International Law. — Nijhoff: Batsford.
- Alberty M. & C. G. F. Cooke.* — Monopolies and Restrictive Trade Practices. — Stevens & Sons.
- Archer P.* — The Queen's Courts. — Penguin.
- Bagnali K. R.* — A Guide to Business and Professional Tenancies. — Shaw & Sons.
- Best R. H. & J. T. Ward.* — The Garden Controversy. — Wye Coll. Nr Ashford, Kent.

- Emmerson, Sir H.* — The Ministry of Works. — Allen & U.
- Friedmann W. (Ed.).* — Anti-trust Laws: Symposium. — Stevens & Sons.
- Hailsham Lord & McEwen.* — The Law Relating to Monopolies, Restrictive Trade Practices and Resale Price Maintenance. — Wutterworth.
- International Bar Assn.* Fifth Conference of the Legal Profession, 1954. — Nijhoff: Batsford.
- Iwi F. E.* — Laws and Flaws. — Odhams P.
- Keeton G. W.* — An Introduction to Equity. — Pitman.
- Local Government Annual, 1956.* — Local Gvt. Jnl, 1 Norwich St., E.C. 4.
- McKechnie H.* — Judicial Process Upon Brieves. — Jackson, Son & Co.
- O'Hara C. E.* — Fundaments of Criminal Investigation. Blackwell Sci.
- Overton H. & H. W. Stevens.* — Right of Way: Footpath Law for Everyman. — Ramblers' Assn.
- Peaslee A. J.* — Constitutions of Nations. — Nijhoff: Batsford.
- Redmayne P.* — How do we Govern? — Philip, G.
- Richards P. G.* — Delegation in Local Government. — Allen & U.
- Save Our Commons: Evidence Submitted to Royal Commission on Common Land.* — Ramblers' Assn.
- Singer K.* — My Greatest Crime Story. — W. H. Allen.
- Webb D.* — Line Up for Crime. — Muller.
- Windolph F. L.* — Reflections of the Law in Literature. — Penn. U.P.: Oxf. U.P.

BALIELEVEN

PLECHTIGE OPENINGSZITTING VAN HET VLAAMS PLEITGENOOTSCHAP DER BALIE BIJ HET HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

Op zaterdag, 8 december l.l., had de plechtige openingszitting plaats van het Vlaams Pleitgenootschap der Balie bij het Hof van Beroep te Brussel, onder voorzitterschap van Mr. Edgard Van Cauwelaert.

De Heer Minister van Justitie Lilar, de Heer Minister van Binnenlandse Zaken Vermeylen en de korpsoversten van de magistratuur hadden er aan gehouden deze zitting met hun tegenwoordigheid te vereren. Waren ook aanwezig: de Heer Brauw, deken van de Orde der Advocaten bij de Hoge Raad der Nederlanden, en de vertegenwoordigers van de Verenigingen der Jonge Balie van 's Gravenhage, Amsterdam en Rotterdam, alsook talrijke afgevaardigden van de zusterconferenties.

Na de gebruikelijke plechtige herinnering aan de voor het Vaderland gestorven confraters werd door de voorzitter het woord gegeven aan Mr. Leo Lindemans voor het uitspreken van de openingsrede. Spreker had als onderwerp gekozen « De wettelijke bescherming van het landbouwbedrijf ».

Het was een merkwaardige rede, voorgedragen in sobere toon, in een sierlijke taal en de redenaar heeft de kunst verstaan om het publiek onafgebroken te boeien, niettegenstaande hij een stroef en niet gemakkelijk onderwerp behandelde.

Mr. Lindemans had zich de ontzaglijke moeite getroost een vergelijkende studie te maken van de wetgevingen in de verschillende Europese landen op het gebied van de bescherming van het landbouwbedrijf. Hij vergeleek de verschillende oplossingen, die in de vreemde tot stand waren gekomen met deze die in België bestaan. Spreker beperkte zich echter niet tot deze vergelijkende studie, doch stelde ook in het licht

wat volgens hem een gelukkige oplossing zou zijn om te verhelpen aan de nood van het landbouwbedrijf. Hij vond dit in de hernieuwde toepassing van het stelsel der erfpacht.

Deze merkwaardige voordracht, die gedrukt wordt in het tegenwoordig nummer van het R.W., werd onthaald op een bijzonder grote bijval.

De voorzitter van het pleitgenootschap, Mr. Edgard Van Cauwelaert, sprak dan de traditionele kritiek uit op de rede van Mr. Lindemans. Na hem van harte geluk te hebben gewenst voor zijn voortreffelijke prestatie stelde hij de bezwaren in het licht die volgens hem vastzaten aan een hernieuwd stelsel van erfpacht.

Ook deze uiteenzetting van de voorzitter was gekenmerkt door zakelijkheid en gedegenheid.

Beide sprekers doen eer aan de voortreffelijke geest die heerst in het Vlaams Pleitgenootschap te Brussel.

Ten slotte sprak de Heer stafhouder Van Pé de gebruikelijke rede uit. Hij drukte er zijn genoegen over uit dat Mr. Lindemans een zuiver juridisch onderwerp voor zijn feestrede had gekozen en hij besloot met te wijzen op de goede verstandhouding die thans in de Brusselse balie heerst tussen Nederlands- en Frans-talige confraters en eindigde met een eresaluut aan de Vlaamse cultuur.

's Avonds had in de lokalen van de Sabena het traditioneel banket plaats, waarbij talrijke magistraten en dames van confraters aanzaten. Er heerste een gezellige atmosfeer en er werden hartelijke woorden gesproken.

Het is een mooie dag geweest voor het Vlaams Pleitgenootschap.

OPENINGSZITTING DER CONFERENTIE VAN DE JONGE BALIE TE HASSELT

De Conferentie der Jonge Balie van Hasselt hield op 27-11-1956 haar plechtige openingszitting in een zittingszaal van het Gerechtshof.

Voor een talrijk publiek van magistraten, advocaten en genodigden sprak voorzitter Mr. H. Geyskens het openingswoord uit. Hij verwelkomde alle aanwezigen en dankte speciaal de Heer Van Soest, Voorzitter der Rechtbank voor de steun die de Conferentie steeds bij de Heer Voorzitter genoten heeft. Tevens vroeg Mr. Geyskens de aandacht voor de problemen der jonge advocaten en kondigde de initiatieven aan die genomen werden in de schoot van het verbond tot oplossing der bestaande problemen. Als slot van zijn inleidend woord kondigde Mr. Geyskens het programma van de Conferentie aan voor het komende werkjaar.

Als voordrachtgever trad op dhr. F. Vranken, Vrederechter van het kanton Beringen. De Heer Vrederechter maakte op een zeer interessante manier de parallel van Advocaten en Rechters. Achtereenvolgens behandelde de spreker op een zeer vlotte en aangename wijze de verscheidene punten van overeenkomst of tegenstrijdigheid tussen de ambten van magistratuur en advocaat. Zeer gevat waren de citaten uit werken in verband terwijl de conclusies humoristisch en spiritueel waren of afwisselden met zeer rake opmerkingen en vaststellingen. Wij hopen deze voordracht in het R.W. te laten verschijnen.

De Heer Vrederechter werd aan het einde van zijn gesmaakte uiteenzetting langdurig geapplaudiseerd waardoor de aanwezigen blij gaven aan hun waardering en appreciatie. Stafhouder Mr. A. Byvoet, besloot deze geslaagde vergadering met oprechte felicitaties en dank te betuigen aan de Heer Vrederechter Vranken om de mooie uiteenzetting. Bovendien zegde de Heer Stafhouder enkele woorden van aanmoediging aan het adres van de Conferentie der Jonge Balie en kon de openingszitting besloten worden met een korte receptie.

TIJDSCHRIFTEN

De Gemeentekeure : n^{rs} 76-77 - november-december 1956.

L. Stichelbaut, Tweede huwelijk en uitwerking van de echtscheiding. — R. V., Medisch schooltoezicht.

Nederlands Juristenblad : afl. 43 - 8 december 1956.

Mr. J. P. Honig, Wijziging in de status van het luchtvaartuig. — Mr. W. Nolen, Twee opzienbarende uitspraken. — Mr. J. M. Jolles. — Prof. Mr. J. M. van Bemmelen, Vergadering van de Vereniging voor Rechtspraak. — Mr. Th. C. Esselaat, De nationaliteit der Sudetenduitsers. — Mr. Th. L. van der Veen, art. 134 nieuw Rv, en art. 6, lid 3, besluit inning kleine geldvorderingen. — Mr. F. R. Böhlingk, De aansprakelijkheid voor onrechtmatige daden volgens het ontwerp B. W. — Mr. P. S. Byon, De tweemaal herhaalde aanmaning van artikel 14 woonruimtetwet 1947.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie : n° 4470 - 8 december 1956.

Dr. A. R. de Bruijn, Ons gemoderniseerde huwelijksvermogensrecht (IV). — Y. D. C. van Duyn, Aanteekeningen op de Successiewet. — Y. D. C. van Duyn, Fiscale Notities. — Prof. Mr. R. D. Kollewijn, Overzicht der Nederlandse Rechtspraak, Internationaal Privaatrecht (V).

Journal des Tribunaux : n° 4129 - 9 décembre 1956.

Etienne Gutt, Réformes de procédure civile. — Jurisprudence.

Recueil Général de l'enregistrement et du notariat décembre 1956.

M. Donnay, Enregistrement. — Dation en paiement. — Libération d'actions souscrites en espèces par la transmission d'un immeuble.

Revue Pratique du Notariat Belge, 2404e livr., octobre 1956 :

Léon Raucourt : De la clause révocatoire des donations entre époux dans les contrats de mariage.

Recueil Dalloz de doctrine de jurisprudence et de législation, 40e cahier, 1 décembre 1956 :

Robert Désiry : Le rôle du juge dans le déroulement de l'instance civile.

41e cahier - 8 décembre 1956.

R. Plaisant, Le statut professionnel des syndics et administrateurs judiciaires.

Juris Classeur Périodique. - La semaine juridique : n° 49 - 5 décembre 1956.

M. Poussière, Des solutions administratives prises pour l'application des lois des 18 juin et 4 août 1956 sur les dommages de guerre.

Archiv für Rechts- und Sozialphilosophie : XLII/4 - 1956.

Arnold Brecht, Gottes latenter Platz in der politischen Theorie des 20. Jahrhunderts. — Walter Hamel, Das Bekenntnis als Gestalt der Politik. — Hans Ryffel, Der Wertpluralismus unserer Zeit als philosophisches Problem. — Hermann Messerschmidt, Studie über Giorgio Del Vecchio. — Gaston Fessard, D'Ignace de Loyola à Hegel par Hölderlin. — Wilhelm A. Schulze, Römer 13 und das Widerstandsrecht. — Morris Stockhammer, Der Grossinquisitor als politisches Vermächtnis Dostojewskis.